

U borbi protiv fašističke Italije, koja je poduzela najnasilniju mjeru, da uništi naš narod u Julijskoj Krajini, štampa je sigurno najjače sredstvo. Treba svjet da zna za nepravde, koje Italija čini jednom narodu, ako želimo da ustane protiv tih nepravda, a to će svjet dozvati samo preko dobre štampe

ISTRA

GLASILO SAVEZA JUGOSLOVENSKIH

EMIGRANATA IZ JULIJSKE KRAJINE

NAŠA KULTURNA SNAGA

U našem lizu već drugu godinu, pored ostalih rubrika, vodimo i rubriku pod naslovom »Naša kulturna kronika«. Možda ta rubrika nije najsavršenija, a možda i ne obuhvata sve ono, što bi u nju spadalo, ali mi nastojimo da bi postala zrcalo našeg julijsko-krajiškog kulturnog života i njegovog razvoja. Mnogi naši čitatelji, koji prate svaku i najmanju bilješku u toj rubriki priznali su nam, da je to naše nastojanje uspešno, da je vrijedno pažnje i da ima svoje kulturno-historijsko značenje. Ovakva nas priznana veselje i daju nam pobude da ovoj strani naše publicističke akcije nademo još većega maha.

S izvjesnom evidencijom o našoj kulturnoj prošlosti i stalnim bilježenjem naše nove kulturne kronike mi s pravom dolazimo do korisnih opažanja, do važnih saznanja, do izvjesnog iskustva, koje nije bez značenja. Opožamo naprijed, da je naš narod u Julijskoj Krajini kulturno snažan, ne samo po onome, što je od opće kulture primio, nego naročito po onome, što toj kulturi daje. Ako pak znademo, da samo onaj narod ima pravo na život koji iz sebe nešto doprinosi razvoju kulture onda za naš narod u Julijskoj Krajini možemo reći, da ispunjava taj veliki uslov.

Kroz našu kulturnu kroniku mogli smo da se uvjerimo, da je dođeš naš narod pod Italijom došao u položaj koji mu sprječava svaki normalan kulturni razvoj, pogotovo kulturnu produktivnost — ali nasiže nije ipak moglo da ubije vitalitet naše narodne kulturne snage. Ropstvo pod Italijom samo otežava našu narodnu kulturnu produktivnost, pogotovo onoga naroda, koji još živi u granicama Italije, ali se onaj dio naroda, koji je u emigraciji zato potencirano. Kulturno izvljavaju i producira u ime Julijske Krajine. Čak nije pretjerano, ako se kaže, da je danas u kompleksu bilansa naše kulturne produkcije vrlo aktivna, čak aktivnija nego u onim živim predrađnim godinama.

Ma da nemamo ni onih brojnih listova, ni revija svih vrsta, koje smo imali u svoje vrijeme u Gorici i Trstu, da ne nismo koncentrirani, nego razbacani i rasparčani, ma da široka javnost, koja ne zna porjeklo mnogih naših kulturnih radnika ne zna za mnoge emanacije naše kulturne snage — mi smo danas kulturno vrlo jaki, mi kulturno vrlo mnogo značimo, mi možemo kao autohtoni narod Julijske Krajine da se kulturno mjerimo čak i s Talijanima u Julijskoj Krajini, koji su u ovom pogledu u privilegovanim položajem; jer su bili oduvijek gradjani i gospoda, a mi do jučer seljaci i kmetovi; jer su imali svoje škole i sredstava da erpu znanja na svim mogućim školama vani; jer su imali mogućnosti, da uzimaju od velike talijanske kulture pa da čak i gotove kulturne radnike i producente importiraju na našu zemlju.

Dok smo do jučer imali kao glavni kulturni kapital narodnu pjesmu, glagolsku tradiciju, nekoliko velikih imena oko Luterove reformacije. Dobrilin »Oče budi volja Tvoja«, Simona Gregorčića i filozofske polemike u goričkim znanstvenim revijama — danas imamo — (uza sve nemoguće prilike kroz posljednjih dvadeset godina rata, ropstva i uza svu katastrofalnost dviju emigracija!):

Jednu literaturu, koja se ne bi preplala ni evropskog umjetničkog mjerila; jednu razbacanu galeriju slika i skulptura, koje su produkt akademskih kistova, i živih i originalnih talenta naših slikara i kipara, koji se broje na desetke; jedan kader produktenih i reproduktivenih glazbenika, kompozitora, virtuoza i pjevača svjetskog glasa; trupu kazališnih radnika, glumaca umjetnika, koji bi mogli dati ne samo vrlo dobar Julijsko-krajiški teatar, nego čak i najbolji jugoslovenski teatar. A kad bismo pogledali u nauku, ni tu naš udio nije neznatan.

Kroz našu kulturnu kroniku (ponavljamo: ona ne bilježi sve!) možemo da konstatujemo veliki zamah u kulturnoj snazi Julijske Krajine i to nas napunja ponosom. Ali uporedno opožamo i nešto što se pred nas isprečilo kao problem: sva ta naša velika kulturna snaga pored sve svoje vitalnosti ne vrši još ni isdaleku onu funkciju, koju bi morala da vrši. Mi tu našu veliku kulturnu snagu nismo ni pokušali istorsiti, plasirati u korist našeg velikog, najpreceg najglavnijeg i naškrvavijeg problema.

Ma da je ova naša divna kulturna snaga mogla već do suda da učini neprocijenitih usluga direktnim, aktivnim angažmanom u borbi za naš narod u Julijskoj Krajini — ona je još uvijek statičkog indirektnog značenja.

Ne može se tražiti doduš od naših literata, da svoja pera upotrebljavaju isključivo na pisanje stvari u vezi sa sadašnjom tragedijom, ali oni bi mogli i u tom pravcu mnogo više da dadu. Isto bi u tom pravcu mogli više da dadu i naši slikari i naši lju-

SLAVENSKA SE KNJIGA PLIJENI, A TALIJANSKA SE SILOM NAMEĆE NAŠEM NARODU

Trst, marta 1933. — U isto vrijeme dok se i posljednja naša knjiga u Julijskoj Krajini plijeni i uništava (u posljedne vrijeme zaplijenjena je »Danica« za 1933 i priopovijest Slavka Slaveca u izdanju goričke Matice) — s druge se strane stvaraju novi planovi, kako da se u »drugorodne« zone proširi što više talijanska knjiga, kako bi se i tim putem širio talijanski jezik i dub medju Jugoslavene. Due 12. o. m. na skupštini udruženja »Dante Alighieri« u Tržiču (Monfalcone) govorio je o propagandnom radu među Slavenima dr. Spartaco Muratti, predsjednik podružnice tog udruženja u Trstu. Dr. Muratti je u svom govoru, koji u cijelosti reproducira »Piccolo della sera« od 16. o. m., najprije iznio značenje udruženja »Dante Alighieri«. Zatim je dr. Muratti naglasio, da je naročito u Julijskoj Krajini značenje ove organizacije vrlo veliko, jer se u ovom kraju talijanstvo još uviček mora da bori s raznim protivnim silama, koje još nisu sasvim uništene. Još uviček prodire u Julijskoj Krajini antitalijanska propaganda kroz štampu, koja se ubaćuje tajno s preko granice i a balkanske metode zločina nisu još sasvim isčezle i narod se i dalje buni na nepokornost fašističke Italije. Udruženje »Dante Alighieri« čini važno patriotsko i političko djelo time, što je ustanovilo novčane nagrade za učenike seoskih škola u »drugorodnim« zonama, koji najbolje napreduju u učenju talijanskog jezika. A bilo bi korisno da se što prije i što bolje organizuje sakupljanje dobrih patriotskih knjiga, koje bi služile za formiranje pucnih knjižnica u općinama i školama, za osnivanje i odrasle, u »drugorodnim« zonama. Taj se plan studira u upravnom vijeću tršćanskog komiteta »Dante Alighieri«. Osnovana je u tu svrhu čak naročita komisija u kruškom komitetu. U toj su komisiji cav. Merluzzi, direktor tršćanskih općinskih škola, cav. Nodale, sekretar tršćanske univerze i prof. Urbani, docent tršćanske univerze i sekretar tršćanskog komiteta udruženja »Dante Alighieri«. Ta komisija počela je da radi, te je već zatražila popis knjiga od šezdesetak nakladnih poduzeća u Italiji. Ali knjige, koje ta poduzeća nude nisu tako brojne, da bi se moglo provesti veliki plan za penetraciju knjige medju »drugorodce« Julijske Krajine. Zato treba na hilijadi i hilijadi knjiga, pa će zato morati država da priskoči u pomoć.

PROGON SLAVENSKE KNJIGE U JULIJSKOJ KRAJINI

Zaplijena »Danica«

Trst, marta 1933. Fašističke vlasti prodile su talijansku civilizaciju staru dvije tisuće godina naročito bijesnim progonom slavenske kulture u Julijskoj Krajini. Uništena je naša osnovna i srednja škola, naša štampa, naše tiskare i nakladna poduzeća. Sad se uništava i ono malo što nam je preostalo: ono par knjiga, koje se još štampanju uz najstrožu cenzuru u Trstu i Gorici. I te knjige, u kojima nema ni trag neke političke tendencije smetaju fašističke vlasti samo zato, jer su napisane hrvatskim ili slovenskim jezikom! U tim knjigama moraju se čak i imena naših sela i gradova u Julijskoj Krajini pisati talijanski: Pisino, a ne Pazin, Gorizia a ne Gorica! Na knjigama je štampano na primjer: »Stampato in Trieste« ili »Seoska kuća u okolini Parenza«. Pa još uviček te knjige ne zadovoljavaju fašističke vlasti!

Nedavno je bila zaplijenjena »Danica«, kalendara, koji je za 1933 izdala istarska Mohorjeva družba u Trstu. Zaplijena je provedena, a da razlozi nisu uopće navedeni. U Danici nije bilo ni jednog sumnijevog štiva, samo religiozni članci, pjesme, a slike Arnalda Mussolinija i svetaca sigurno nisu izazvale zaplijenu. Vlasti su tu zaplijenu proveli s jednostavnom namjerom, da upropastavaju Mohorjevu družbu i da imaju povoda za premetačine po svim bezbrojnim kućama pretplatnika po istarskim selima. Jedan odličan povod za teror!

Kako saznamo vlasti su poduzele sve strože mјere protiv onih hrvatskih ili slo-

di od teatra, a pogotovo naši ljudi od nauke. A i mimo toga, već samim time, što bi sva naša kulturna snaga okupila, što bi se u bilo kojoj formi mogla uvesti kao argument u našoj propagandi — ona bi mnogo značila! Značila bi sigurno mnogo više, nego sve drugo.

Nameću se daleke dvije zadaće: prvo da se naša kulturna snaga veže za našu akciju direktnim učestovanjem i aktivnim služenjem cilju, i drugo — da se naša kulturna snaga kao kompleks drži u evidenciji, da se s njom operiše na dostojan i koristan način.

Ni u prvom ni u drugom slučaju ne bi se tražilo, a niti bi se smjelo tražiti, da kulturna snaga postane puklo i slijepo sredstvo političke akcije. Svaki pokušaj ove vrsti mogao bi da upropasti sve već u zamišljeni. Naša kulturna snaga je za našu emi-

venskih knjiga i revija, koje dolaze iz Jugoslavije u Julijsku Krajinu. »Glasnik srca Isusova« plijeni se na poštama. Jednako se tako plijeni i »Bogoljub«. Na pošti u Trstu dobili su naredbu da plijeni književnu reviju »Ljubljanski zvon« pa »Čas«, »Zenski svet« i druge listove s preko granice.

Nije dakle nikakovo čudo, da se analafetizam u Julijskoj Krajini pod fašizmom razvio i porasao za 100 posto!

NA RIJEKI PLIJENE ZAGREBAČKI «MORGENBLATT»

Rijeka marta 1933. Ima vrlo malo stranih listova, koji još smiju u Italiju. Među tima bio je do sada i zagrebački »Morgenblatt«, ali je prošli tjedan riječka policija počela da plijeni u trafičima: a kasnije i direktno na pošti sve brojeve »Morgenblatta«, sigurno zato, jer je pisani u jugoslavenskom duhu, pa bi mogao da škodi fašizmu...

DVOSTRUKO LICE PROF. URBANCA URBANIJA

Trst, marta 1933. — Da prof. Umberto Urbanac Urbani igra dvojnu ulogu poznato je već mnogima. Dok na jednoj strani s velikim zanosom piše u talijanskoj štampi (naročito u »Piccolo«) o jugoslavenskoj literaturi, na drugoj strani (u istom »Piccolu«) piše vesti (šifra »u«) iz Jugoslavije, koje prikazuju naš narod kao najbarbarski i najdivljiji narod na svijetu. On donosi samo one vesti, u kojima je jaka kriminalna nota vesti, u kojima se govori, kako je negdje u Slavoniji sin ubio majku, kako je u Bosni negdje žena ubila sjećicom muža itd. Ali ne samo to: Urbani je ekspert u prefekturnoj komisiji za promjenu slavenskih prezimena na talijanski oblik i on je zapravo izradio sve »prevede« naših prezimena na talijanski. A pored toga ne smije se mimoći njegova funkcija tajnika u tršćanskom komitetu »Dante Alighieri«, koje se bavi assimilacijom našega naroda, a glavnu riječ ima i u nedavno osnovanoj komisiji za organizaciju sakupljanja knjiga, koje bi se širile medju naš narod u svrhu širenja talijanskog jezika i duha. Kako Urbani dovodi u vezu ovu svoju godinu aktivnost s ulogom nekog tobošnjeg prijatelja jugoslavenske kulture i navodnog propagatora talijansko-jugoslavenskog zbijenja?

SLOVENSKI JEZIK MORA IZGINITI!

Il. Bistrica, marca 1933. Sestre trnovske samostana so tudi letos kot po navadi priredele u pustnem času predstave s igranjem petjem itd. Te prireditvice so postale že tradicionalne, daleč naokoli znače in priljubljene. Saj tam je bilo smeha in razvedrila za vsakogar. Ko je začel fašizem širiti svoje mogotveto, so morali uvesti u slovenski program tudi nekaj točk v talijanskom jeziku. Pozneje so dovolili u talijanskom programu le eno točko v slovenskem jeziku. Letos pa so odvezeli tudi to zadnjo in maljno koncesijo. Agis

ZBOR SVIH FAŠISTIČKIH SEKRETARA S TRŠČANSKOG KRASA

Trst, marta 1933. Dne 17. o. m. u središtu fašista u Postojni održan je zbor svih fašističkih tajnika iz raznih mesta u tršćanskog pokrajini. Pretsedao je sekretar iz Sežane famoznji Grazioli. Taj je zbor naredio Tršćanski federalni sekretar. Medju ostalim stvarima na dnevnem je redu bilo i pitanje življje fašističke akcije medju našim narodom. Dosadanji su rezultati vrlo mizerni, pa se traže putevi i metode za novu ofenzivu. Ali o načinu, kako da se ta ofenziva proveđe ne mogu se fašistički pravci nikako da slože i konferencijski u Postojni bila je dosta burna, a na koncu nije se čak ništa zaključilo.

ZNAK KULTURE.

Reka, marta 1933. Že dolgo časa se diči posloplje fašistične milicije v Matuljih z napisom »Ch. tocca la milizia, muore«. Seveda so s tem napisom okrasili dom fašisti sami s katranom. Drugje se nahajajo slični napisi na električnih drogovih v visoko napetostjo. Agis

grantsku akciju više nego tamburaško društvo ili dramatski odsjek u našim organizacijama i možda bi u ovom saznanju mogla biti poduka za svakog onog, ko bi pokušao da dade inicijativu za pokretanje aktivizacije naše kulturne snage.

Nabacili smo ovo nekliko misli s željom da bi bile korisne. Naglašujemo: samo nekliko misli!

Bilo bi poželjno, da o ovom predmetu progovori možda neko iz redova naših kulturnih radnika. Bilo bi uopće poželjno i potrebno, da se o ovome progovori, da se govori, da se prigovara. Pa može neko čak da kaže, da je ovo sve iluzija, da neće biti ništa, da je to »nemoguća stvar«. To nas neće obeshrabriti. Eto, o savezu emigranata se pred par godina isto tako govorilo, o ovom našem listu još lani čuli smo iste kake opaske, pa ipak, pa ipak...

Bez lista »Istra« naša bi emigrantska akcija i naša borba imala mnogo manje značenja nego li ga ima danas. Naša emigracija ima u listu »Istra« svoj organ preko kojega govori u ime našeg naroda. Treba naša emigracija da shvati i da cijeni značenje lista, pa da ga podupre onako kako treba.

DR. MIRKO VRATOVIĆ VRATIO SE IZ ZATVORA

Iz procesa Vratović i drugovi u zatvoru je još Mihovil Bradamante

Pula, marta 1933. Dne 16. o. m. vratio se iz zatvora u Rimu svojoj kući dr. Mirko Vratović, odvjetnik i bivši predsjednik Političkog društva »Edinstvo« za Istru. Dr. Vratović bio je aretiran u oktobru 1929 i doveden pred Specijalni tribunal u Rimu zajedno s Antonom Ivešom, Mirom Žmakom, Mihovilom Bradamantom, Andjelom Kukanjom, Ivanom Lazarčićem itd. Svi su bili optuženi na više godina zatvora, a dr. Vratović je bio osudjen na deset godina. Osudjeni u ovom procesu bili su do sada već svu pušteni na slobodu osim Mihovila Bradamanta, koji je bio osudjen na triнаest godina i koji nije mogao da dobije slobodu ni posljednjom amnestijom. — Ante Iveša nalazi se u Trstu Angelo Kukanja takodje. Miro Žmak je u Jugoslaviji, Ivan Lazarčić utoputovan je po puštanju iz zatvora svojoj familiji u Argentinu. Dr. Mirko Vratović nalazi se sada u Puli kod svoje familije.

CRKVA U JULIJSKOJ KRAJINI

Ljubljanski »Slovenec« donosi vijest, u kojoj kaže, da bi doskora imao biti imenovan gorički nadbiskup. To se zaključuje po tome, što je pred nekoliko dana postojanska dekanija pripojena tršćanskoj biskupiji, a do sada je spadala pod ljubljansku. Ko će biti gorički nadbiskup, to se još nikako nezna. Valjda neće Sirotti? ...

BISKUP BARTOLOMASI VELIČA FAŠIZAM

FAŠIZAM PROGONI FAMILIJE I RODJAKE EMIGRANATA

Fašistički sistem je u svom divljaštvu nedostiziv.

U posljednje vrijeme sve se češće čuje, da po našim selima u Julijskoj Krajini fašizam isključuje svoj bijes protiv familija i rođaka onih, koji su izbjegli teroru i emigrirali u inostranstvo. Fašizam se služi metodama, koje se ne susreću niti u analima nijedne, pa ni najgoričenje i najdivilje političke borbe, jedan svirepi politički sistem manifestuje se kao najeklatantnija negacija humanosti, civilizacije, pravde i savremenog shvaćanja familije. Politička borba prelazi ovde u krimen, u vulgarnu i divlju bestialnost, koja se ne da zaustaviti pred ničim, pa niti pred najsvetijom institucijom — familijom, pred najvišim osjećajem — roditeljskom ljubavlju. Italija, koja je u čitanje osnovnih škola uvrstila kao legendu držanje majke Nazaria Saura, koja je pred austrijskim ratnim sudom, kad su se pitali da kaže, da je Nazario njezin sin, junački to zanikala, nastupa najbrutalnije protiv tužnog matera ili nemoćnog i nesretog oca, koji možda i doista nezna, gde su mu sinovi. Fašistički režim je oskrvnuo time svjetlu tradiciju načine, koja se u prošlosti s pravom mogla ponositi svojom civilizatorskom misijom.

Progon familija onih, koji su emigrirali, kao i onih, koji su bili osudjeni na zatvor ili na konfinaciju, tvori posebno poglavje u aktuelnom političkom životu Italije, to je naročito sramotna stranica fašističke historije, poškropljena suzama i krvlju, ali malo poznata u svjetskoj javnosti. Fašizam je uveo taoca i krvnu osvetu u političku borbu. Ono što je bilo u Evropi u običaju u srednjem vijeku i što se još danas praktikuje kod nekih divljih plemena u Africi, to je na snazi pod fašizmom. Austrija je, moramo priznati, bila mnogo humanija u tom pogledu. Kad bi bila Austrija postupala onako, kako postupa Italija, što bi se bilo dogodilo na pr. sa svima onima bezbrojnim familijama, kojih su sinovi i ocevi prebjegli i ratovali protiv Austrije kao dobrovoljci u srpskoj vojski? Fašistička je Italija uvela za kudikamo neznačljivu antifašističku djelu odgovornost po krvnom srodstvu do trećega i četvrtoga koljena... Na taocima se bez ikakvih skrupula i bez obzira iskaljuje bijes, koji je dapače potenciran faktom, da se ne iskaljuje na onoj pravoj, traženoj žrtvi. U posljednjih je par godina u Italiji jedino zbog srodstva s licima, koja su počinila neko kažnivo djelo, koja su emigrirala ili koja učestvuju u nekoj protifašističkoj akciji, osudjeno čak i legalnim putem, od tribunala ili konfinacijskih komisija, na stotine i stotine nedužnih ljudi, braće, rođaka, sestara, žena, zaručnica itd. Da navedemo samo nekoliko istaknutijih slučajeva:

Kad je Lucetti počinio atentat na Mussoliniju, svi njegovi bliži i dalji rođaci, muškarci i žene, bili su odvedeni u zatvor i osudjeni na višegodišnji zatvor. Atentator na Mussoliniju Zamboni, koji je bio linčovan na mjestu atentata, nije mogao biti osudjen, ali je zato njegov otac bio osudjen na 30 godina zatvora, njegova tetka na 30 godina zatvora, a brat, koji je u ono vrijeme bio 300 km daleko, kao vojnik u Miljanu, osudjen je na 5 godina konfinacije. U Francuskoj je emigranti Di Modugno počinio neki antifašistički atentat, on ne može biti kažnen, ali se zato fašizam osvećuje na njegovoj ženi i malodobnom djetetu od par godina: osudjuje ih na pet godina konfinacije. Prof. univerze Carlo Rosselli bježi iz konfinacije na Liparima, a fašistički režim se osvećuje tako, da mu najprije apsi ženu, a kasnije brata dra Nella Rosselliju, poznatog talijanskog naučenjaka, i kažnjava ga konfinacijom od pet godina.

Interesantan je slučaj gospodjice Giorge Rossetti, koja je osudjena na 18 godina zatvora jer nije htjela da svjedoči protiv svoga zaručnika. Ali kako daleko može fašizam da ide, najbolje pokazuje ovaj slučaj: politički emigrant u Francuskoj Rogero je pozvao k sebi ženu, koja mu je ostala u Italiji. Žena je teškom mukom došla do putnice poslije mnogo suza i pojiznja, što je redovito u vezi s dobivanjem putnica u Italiju. Ali je ta putnica ženi bila dana s zadnjom namjerom. Puštena je da predie preko granice. Na prvoj stanici u Francuskoj čekao je muž. Muž je tek zagrizlo svoju dugo očekivanu ženu, kad li se poljave neki fašisti, zgrabe ženu i odnesu je silom u vlak, koji se baš upućiva na traz u Italiju...

Kako smo rekli i kod nas u Julijskoj Krajini dogadaju se sve češće slučajevi ovakvih metoda i ovakvog krvavog nasilja. Ko bi mogao da citira samo imena svih onih, koji su odležali po zatvorima radi bilesa svojih sinova, braće ili rođaka, koji su bili prebijeni, ranjeni, izmrcvani zbor tog — Stvari su to, koje zgražavaju i koje bi morao svijet da zna.

Fašizam ugrožava i gazi najsvetiće principne i najintimnije osjećaje čovjeka. Jedna država u isto vrijeme, dok prema vani hoće da manifestuje najveći pacifizam, prama svojim državljanima provadja najokrutnijim sredstvima rat do istrebljenja. U fašističkoj Italiji, naročito u Julijskoj Krajini, danas doista više ne važe niti najprimitivnija, najprimordialnija prava čovjeka, tamo je život ljudski sasvim izvan zakona, mada je Italija naslijednica Rima, u kojemu su pred tollika stoljeća, baš uspostavom zakona udarenji prvi solidni temeli moderne civilizacije.

POLICIJSKI REŽIM NA GORIŠKEM

Po vsej zgornji soški dolini se je u zadnjem času znatno ojačao fašistički policijski režim. Prefekt Tiengo, ki je bil pred kratkim premešten u Trst, si je pridobil za to velike zasluge. Od rimske vlade je izsili potrebna sredstva po goriških podeželskih centrilih je organiziral sekცije goriške kvesture, in jih opremil z »najboljim« policijskim osebjem, z modernimi vozili in celo z radijskimi oddajnimi postajami, med ljudstvo pa je razpostavil gosto mrežo zaupnikov in ovaduhov. Poleg političnih policijskih agentov je organiziral tudi cele čete karabinjerjev, fašističnih miličarjev in celo financarjev. Bilo je treba težih milijonov in nad stotine ljudi, da se je končno po 14 letih vsaj dozdevno afirmlal italijanski režim v obmejni Goriški. — In potem naj si se kdo domišlja, da Goriška ni že 2000 let italijanska ter že od vsega početka prezeta z najbolj integralno fašističnim duhom!

Policijski režim na Goriškem ima poleg Gorice svoja središča v Kanalu, Tolminu in Idriji. Kanalskemu komisarijatu je prideljenih 15 tajnih policijskih agentov in 18 karabinjerjev. Dan za dan mora po 12 karabinjerjev s policijskim avtom na krožno inspekcijo v Anhovo, Kamreško, Ročinj in ob Soči navzgor vse do Sv. Lucije. Od časa do časa pa organizirajo racije ter preiščenje do zadnjega kota vso okolico.

Baš pred dnevi sta iz Kamreškega izginila dva domača fanta. Kanalska policija, ki ju je osumila vseh mogočih in nemogočih prestopkov, je vhipu blokirala vso okolico. Toda sleherno prizadevanje je bilo zamanj. Fantov ni bilo nikjer. Karabinjerji ju še zmerom isčejo, a do danes ni za njima niti najmanjšega sledu.

Mnogo posla imajo policijski agenti in zaupniki v Kanalu tudis »širjenjem« fašističnih idej.

PO ARETACIJI MONS. VALENTINČIĆA V GORICI

SPRAVILJAJO GA V ZVEZO Z BENEŠKIM MEŠETARJEM.

Resnica o prodaji starinskega kipa Materje božje.

Ljubljanski »Slovenec« piše:

Poročali smo že da je bil v Gorici aretiran stolni župnik msgr. Ignacij Valentinčič, ki je zavzemal v goriskem stolnem kapitulu eno najodličnejših mest. Msgr. Valentinčič je bil stolni župnik, goriški dekan apostolski protonotar, upravitelj premoženja goriške katedrale in podpredsednik cerkvenega sodišča.

Aretacija je vzbudila nenavadno pozornost v Gorici, kajti po splošnem pregađanju katoliške duhovštine, ki se je začelo takoj po italijanski okupaciji, in po aretaciji dr. Andreja Kobala, se ni zgodilo, da bi oblast položila svojo roko na tako visokega cerkvenega dostenjanstvenika.

Za aretacijo je porabila goriška policija pretvezo, ki je tako malenkostna in prorazna, da je v javnosti takoj zbudila domnevno, da se za aretacijo skrivajo »višji interesi goriškega fašizma«. Na goriški škofiji se napovedujejo toliko pričakovane izpremembe, ki naj bi imele za posledico odhod sedanjega škofijskega upravitelja Srottija. Goriški policiji je šlo očvidno za tem, da prav v tem trenutku kompromitira msgra Valentinčiča in je radi tega prišla prav vsaka pretveza.

Kot upravitelj premoženja goriške stolnice je msgr. Valentinčič prodal nek starinski kipec Materje božje, da bi prišel do denarja, ki ga rabi za redno poslovanje uprave sama in za nabavko praktičnejših predmetov. Zadeva je že stara. Nanjo se je spominila goriška policija prav v tem trenutku. Policijska preiskava je doznała, da je msgr. Valentinčič prodal kip goriškemu

V poslednjih mesecih so tamkajšnji fašisti razvili silno propagando za svojo organizacijo »mladih fašistov«. Res so dosegli, da se je vanjo vpisalo okrog 70 ljudi. Ko pa bi moral organizacija pričeti s svojim delovanjem, ni bilo nikogar več blizu. Menili so, da bodo ustrahovali ljudi z disciplinarnimi postopki ter so več izmed njih kaznovali, a zaman. Treba je bilo pričeti znova z policijskimi grožnjami in nasiljem.

Se bolje ko kanalska je dobro organizirana tolminska policijska sekacija, ki je razpolagalna doslej s 6 tajnimi agenti, če to miličarjev, avtom in psi. V ostalem ima tolminska policija tudi teritorialni večji delokrog nego kanalska. Pred dobrim tednom so dobili novo ojačanje iz Gorice. V Tolmin je prišlo 8 novih tajnih agentov politične policije in 20 obmernih miličarjev, ki so pripeljali s seboj še tri policijske pse. Poleg tega so v policijskem pospolju namestili novo radio oddajno postajo. Pred 8 dnevi so jo preizkušali in so poiskusi baje dobro uspeli. Postaja pa ne bo služila le policijskim in vojaškim namenom, marve bodo z njo motili tudi ljubljansko postajo, ki jo Tolminci s pridom poslušajo. Toda o tem prihodnjic.

V poslednjih dneh so na tolminski policiji začeli pripravljati tudi že teren za prihodnje parlamentarne volitve, ki se bodo po zakonskem roku vrsile prihodnje leto. Kakor doloka zakon, se morajo vsako leto revidirati in izpopolniti volini imeniki. Tolminska policija je sedaj sestavila imenik vseh onih volilcev iz Tolmina in okolice, ki so bili iz političnih razlogov že kdaj kaznovani. Te ljudi pozivajo sedaj na policijo ter od njih z grožnjami izsiljujejo izjave, v katerih se »prostovoljno« odpovedujejo volini pravici. (2)

ITALIJA SPREMA RAT!

POKUSNA MOBILIZACIJA UZ GRANICU

Članak poljskog »Ilustrovani Kurjer Codzieny«.

Ugledni poljski list »Ilustrovani Kurjer Codzieny« (Krakov, od 4 marta), objavljuje dopis iz Rima u kome se kaže:

Od pred nekoliko dana pritisak vojne atmosfere v Italiji znatno se podigao. Generalni sekretar fašističke partije Achille Starace obilazi provincije Italije, a specijalno krajeve koji leže na jugoslovenski granici. Svuda vrši pregled fašističkih organizacija i tom prilikom održava ratoborne govore. Stanovništvo poluostrva govori o skorom ratu! Isto tako i predstavnici direktora fašističke partije obilaze gradove i sela, gdje održavaju velike govore, ispunjene mržnjom prema Francuskoj i Jugoslaviji. U cijeloj Italiji priredjena je 26 prošlog mjeseca probna mobilizacija koja je prema zvaničnom komunikatu uspjela odlično.

U političkim krugovima govori se, da proljeće 1933. godine treba da da potpunu vlast Italiji na Jadranu! Isto tako u Trstu i u okolini koja je najbliža jugoslovenskoj granici čeka nekoliko odreda crnih košulja na naredjenje da podju u Dalmaciju! Ne zna se koliko ima u ovome istine, ali sve govori za to, da se na apeninskom poluostrvu vrše značajne pripreme, koje moraju da izazivaju uzemljenost kod običnog građanina.

Ako se uzme u obzir činjenicu, da su članovi direktorijuma samo jednog dana, 26. januara, održali borbene govore u više nego 10 mesta, onda stvaranje ovakvog ratobornog raspoloženja ne može da se prima hladnokrvno, tim prije što se u političkim krugovima u Rimu govori, da je »milicija« izjednačena sa kraljevskom vojskom. Ovaj je fakat izvršen 24 prošlog mjeseca. Aako je Mussolini zaista izvraćao tajnim dekretom fašističku miliciju sa kraljevskom vojskom, a isto tako ustanovio jedan generalstab, za obje sile — onda taj fakat govori, da se sprema nešto takvo što naravno ne mirše na mir.

Isto tako nije na apeninskem poluostrvu tajna, da sve talijanske vojne fabrike rade danju i noči na tri smjene. Poznato je, da sve fabrike rade vojni materijal ne samo za Kinu, nego i za domaću upotrebu. Glupa je tvrdnja, da Italija nema novca za rat. Ovako su govorili neprijatelji fašizma cijelih pet godina, a Talijani su međutim izgradili ogromnu ratnu flotu, pomorsku i zračnu. Naoružali su preko 2 i po milijuna fašističke omladine. Talijanska vlada, isto tako kao i njemačka, ima novaca, koji je potreban za rat, a samo čeka na podesan momenat.

VELIKA POKUSNA MOBILIZACIJA MLAĐIH FAŠISTA U RIJECKOJ POKRAJINI

Rijeka, marta 1933. — U nedjelju 19. o. mj. mladi fašisti iz Rijeke i čitave riječke pokrajine bili su mobilizovani za pokus, kao da je buknuo rat. Disciplina je bila ratna. Mobilizacija je izvedena naglo. Koncentracija svih četa bio je Veprinac, kota 439. Bili su mobilizovani svih mladi fašisti na Rijeci svih kategorija i organizacija i jurili su svim mogućim komunikacionim sredstvima u Veprinac. A isto su morali učiniti i mladi fašisti iz Lovrana, Ičići, Mošćenica, Opatije, Matule, itd. Bila je velika uzbuna i pokazalo se, da se niti ovako za pokus ne može računati osobito s tim mladim fašistima, a što bi tek bilo, kad bi došlo do pravozraza.

NOVA FAŠISTIČNA NADLOGA

V zadnjem času je iznašel fašistični rezim novo metodo za preganjanje našega ljudstva. Vse doslej so karabinjerji in fašisti neprestano nadlegovali ljudi zaradi beograd čez mejo, zaradi skritega oružja in zaradi vojaških naborov. Sedaj so se pričele žalitve s predvojaškimi tečajima. Neprehonoma se ljudje policijsko kaznujejo, ker nihovi sinovi redno ne zahajajo k predvojaškim vajam. Te dni je sodišče v Ajdovščini obsođilo 45 ljudi na denarno kazno po 50 lir. Ljudje so večinoma slovenski kmetje iz okolice Ajdovščine od Risenberga do Cerneč. Št. Vida in Cola.

UPORI V JUŽNI ITALIJI

Trst, marca 1933. Dne 11. januarja t. l. se je u južni Italiji v kraju Andria uprlo ljudstvo. Več tisoč ljudi, moških in ženskih, se je podalo na trg pred občinsko hišo in pričelo demonstrirati proti podešetu in vodstvu pomožne akcije za podpiranje brezposelnih. Ta pomožna akcija je razdelila le del že itak pičlih sredstev, ostalo pa je zginilo u žepu fašističnih oblastnikov. Uspeh demonstracije je bil u tem, da je pomožna akcija razdelila še nekaj živil. Zaprti bil nihče. Iz poročila razvidimo, da je v tem kraju nad 10.000 brezposelnih.

Agis

OBESIL SE JE U ZAPORU...

Slovenec, Idris, marca 1933. Preteklega meseca se je obesil v zaporu neki prevžitkar iz podbraške farce. Vzrok samoma pravzaprav ni znan, a skoro gotovo prevelika beda, ki ga dovedla do kakega nedovoljenega dejanja.

Agis

SPANSKA RAZSAJA

Po zadnjih vesteh iz Primorja je razviliti, da je bolezen precej razširjena in se med našim ljudstvom pojavila zlasti španška. V današnjih slabih časih, ko ni kaj v lonec dejati, še manj pa na razpolago stvari potrebnih za bolnika, ni nič čudnega!

Agis

JEDNA ZNAČAJNA ARETACIJA NA ČIĆARIJI

Vodice, marta 1933. U ovo zadnje vrijeme dogadaju se kod nas vrlo krupni i teški dogadaji, koji nas bacaju u zabrinutost. U svoje vrijeme javili smo kako je naš mladič Ivan Kosić zbog svog slavenskog osjećaja. Ove je dane na sličan način naštradio i naš sreski starješina (župan) g. Grga Bubnjić. Mi smo pred godinu dana izabrali njega za svog sreskog vodu, jer smo u njemu vidjeli čestitog i poštovanog čovjeka. Vodio je naše gospodarstvo vrlo uzorno, ali našoj općini i vlastima nije se Bubnjić svidojao jer nije htio da

TRST VZNAMENJU GOSPODARSKE KATASTROFE

Trst, marca. Znano je dejstvo, da so fašistične politične oblasti strogo prevedale vsem časopisom poročati o samomorih, posebne o takih, kjer je vzrok gospodarska kriza. Tako izgleda, da v Trstu samomorov ni, čeprav so na dnevnem redu.

V zadnjem času si je radi obupnih gospodarskih razmer končal življenje lastnik velike garaže avtomobilov Skerl. Iz istega vzroka je napravil samomor lastnik znanega avtopodjetja Klun, ter ravnatelj »Jutificio Triestino« Küffel. Samomor slednjega, je izrazil v tržaški javnosti mnogo komentiranja in ugibanja. — (rob).

STAR A PESEM: TRŽAŠKI PROMET VSAK DAN BOLJ PADA.

Tržaška delavska zadruga (Cooperative Operae) se nahaja v tako kritičnem gospodarskem položaju, da je morala priskočiti na pomoč država, s zneskom 3 milijonov lir.

Vodstvo tržaške električne cestne železnice je svojčas ukinilo progo številka 9. Ko pa je prišel odlok iz Rima, da se ne sme radi krize manjšati prometnih sredstev, so progo spet vzpostavili, toda so občutno znižali število voženj in tudi na vseh ostalih progah. V zadnjih dveh mesecih pa je klub vsemu promet še padel, kar dokazuje dovolj jasno, da se je na najdaljši progi in to v junijih urah, ko so tramvaji navadno najbolj polni, tekom štirih ur prodalo listkov za lir 35 Lir. To se pravi, da se je v najprometnejših urah in na najdaljši progi prepeljalo na dan povprečno 100 ljudi — (rob).

ALI POSTAJAJO TRŽAČANI VEGETARI-JANCI?

Statistične številke lanskega in letošnjega leta za mesece januar in februar nudijo jasno sliko naraščajoče bude.

V omenjeni dobi lanskega leta je bilo pripeljano pod mestno zdravstveno kontrolo v pregled nad 900 glav zaklanih živine, letos pa v istih mesecih samo 285. Konsum mesa je torej pada za celi dve tretjini. — Dobro, da zna časopis lepo predocati, da je Trst gospodarsko še vedno dobro situirano mesto — (rob).

KONKURZI MALIH TRGOVCEV V TRSTU

Ti konkurzi so mnogokrat le posledica prevelikega davčnega pritiska in pa pritiska patriotskih društev. Stroški, ki jih ima trgovec s povprečnim dnevnim inkasom od 150 do 200 Lir znašajo: Davki, ki se mu v tem slučaju odmerijo od 10 do 12.000 Lir letnega dohodka znašajo 20%. Pri trgovski fašistični zvezi (Federazione Comm. Fascista) mora imeti polog Lir 500 i to v bonih »lktorskega posojila« od katerega 5% obresti gredo v dobro federacije. Nadalje mora imeti otvoren poštno čekovni račun z vinkulirano brezobrestno vlogo 500 Lir, katere, dokler tvrdka obstaja, ne more na noben način upotrebiti ali digniti. Trgovski fašistični zvezzi mora plačati 60 Lir letno za članarino, 30 Lir mora prispevati za »assistenza invernale«, t. i. za zimsko akcijo v prid brezposlenim, ter mora poleg tega biti naročen na pokrajinsko fašistično glasilo »Il Popolo di Trieste«, ki stane letno 87 Lir. V zadnjem času so začeli sistematično in z raznimi okrožnicami siliti še časopis »Il Giornale d'Italia«, ki stane Lir 10. K tem rednim izdatkom, katerim absolutno ne more uiti noben trgovec, pa je tre-

ba prijeti še »prostovoljne« prispevke, ki jih mora plačevati v razne patriotične svrhe. Pod silo teh razmer ni čuda, da govore danes Tržačani le o vojni, ki naj jim prinese svobodo in možnost do življena — (rob).

TRŽAČANI NE RABIJO VEĆ OLJA...

Saj so ga itak dobili dovolj v dnevih fašistične revolucije! Tovarna olja pri Sv. Ivanu pri Trstu, ki je zaposnila v predvojnom v nekaj časa tudi v povojučem času nad 450 delavcev, je prenesena v Bari. V tovarni so bili zaposleni po večini le slovenski okoliški delavci, ki so danas še obta edini vir dohodkov — (rob)

USPEHI KARITATIVNEGA DELA.

Pokrajinska trgovska fašistična zveza je razposlala meseca novembra p. l. na vse tvrdke okrožnico, s katero je »prosila«, da ji nakažejo (že določeni) znesek namenjen v pomoč brezposlenim. Kot izgleda iz druge okrožnice, datirane februarja t. l. je bil uspeh prve okrožnice minimalen, kajti razvidno je da je bilo naprošenih 6132 tvrdki, odzvalo pa se jih je 2200. Nekatere pa, in teh ni malo so nakazale znesek, ki je bil manjši od onega, ki je bil določen na podlagi dohodkov, ki so merodajni za davčno obremenitev. Okrožnica pokrajinske trgovske fašistične zvezze to ugotavlja in ponovno prosi in vabi na odziv ter kliče na pomoč obenem vse tiste tvrdke, ki so se povrnu odzvale, da intervenirajo in vplivajo tudi pri ostalih trgovcih, ki niso ničesar nakazali. Najbrž to ni pomantikanje socialnega čuta, ampak... — (rob).

NABREŽINSKI KAMENARJI IN KRIŠKI RIBICI...

Trst, marta 1933. —

Veliki nabrežinski kamnolomi, bogati na krasnem marmorju, počivaju. Nič življenja ni v njih. V vseh kamenolomih, Cave Romane, Favetti itd. je delo popolnoma ustavljen. Za božične praznike je vsak izmed zaposlenih delavcev dobil 50 Lir na račun svoje plače, potem pa nič več, kljub temu, da so morali delati še nadaljnja dva meseca ker so jim obljubljali plačilo. Delali so in pričakovali plačilo za svoje delo, toda namesto plačila je prišla odpoved dela. Kam naj se sedaj obrnejo? Morda v bližnji Trst, da se pridružijo ogromni armadi brezposlenih Tržačanov?

Pa kriški ribiči? Ali niso tudi oni gospodarsko uničeni radi davkov na ribolov? Mar si morejo naloviti rib za lastno uporabo za koso in večerjo? Ne, naš človek se ne sme poslužiti tega, to spada že v obrt in je treba tudi za to imeti posebno dovoljenje (cesar nekdaj ni bilo) ter plačati davek... — (rob).

OPET PAD PROMETA TRŠČANSKE LUKE

Trst, marta 1933. — Izišla je statistika o prometu trščanske luke in prva dva mjeseca ove godine. U ta dva mjeseca čitav je promet iznosio 4,489,094 kvintala, dok je u prva dva mjeseca lanske godine promet iznosio 5,925,756 kvintala. Da pad nije malen, to se na prvi pogled, bez mnogo računanja može da opazi!

NAŠE LJUDI ODSLAVLJAJO.

Istrija, marca 1933. Dolgoletnega šolskega sluga v Idriji, Gustla Vadnala so fashični odslovi. Motivacija ni znana.

Agis

Kakor je znano je fašistična vlada izdala že mnogo uredb, ki skoro onemogočajo razprodajo naših vin. Tako se ne sme prodajati ono vino, ki nima zadostne količine alkohola. Oblasti pa so opazile, da se manjko ne ravna po teh odredbah. Zato je tržaški podeščat izdal okrožnico na pokrajinski trgovski sindikat, s katero opozarja na kršitev teh odredb. V tej okrožnici se omenja tudi to, da niso posode za vino pravilno označene z napisom (ime vina, stopnja alkohola itd.) Večkrat pa ti napisi tudi ne odgovarjajo resnici. Sindikatom odreja najstrožjo kontrolo.

Znano je, da naša vina nimajo zahtevane količine alkohola (za črno vino se zahteva 10%, za belo 9%). S tem je zadan našemu vinogradniku usodni udarec in omogočena izključna rajprodaja italijanskih vin. Gotovo je, če se bo to izvajalo dosledno in delj popolnoma uničeno naše vinogradštvo.

POVIŠANJE OBČINSKIH DAVKOV

Cerkno, marca 1933. Občina v Cerknem je letos zvišala davke, ki so že itak več kot visoki poleg raznih taks in trošarin. Obč. trošarina na zaklano govedo znaša 73 lir. za prašiča pa 40 lir na glavo. Če pomislimo da naš kmet ne dobi za zaklano kravo več kot 500 lir., za zaklano prašiča pa tudi ne preko 200 lir. ni torej nič čudnega, da tako pogosto pojde bobenj.

Pa tudi živa živila nima nobene primerne cene celo manj, kot zaklana. Pred

istim posestnikim imajo tudi na jugoslovenskem ozemlju skupno planino, ki je mnogo večja od one na italijanski strani. Od tega večjega zemljišča v Jugoslaviji pa plačujejo na leto komaj okrog 2000 Din (dva tisoč dinarjev) zemljiščega davka.

Res je hudo pri nas, tudi za kmeta. A pri naših sosedih je še mnogo bujše, zlasti za kmeta.

ZADNJE NAŠE HRANILNICE PROPADAJO

Trst, marca 1933. Pred nedavnim sta propadli hraničnici v Šmihelu in Podmelcu. Pri prvem propadu so dobili člani vrjenjene 35 posto in obljubo od vlade, da jim bo pomagala, pri drugem pa morajo plačati kot smo že poročali, po 1000 lir, ali pa podpisati menico za ta znesek. Prizadeti kmetje se je že neupravičeno na župnika, ki je ob polomu vodil vse posle.

Pri polomu posojilnice v Šmihelu pri Košani se je izkazal deficit in znesku 800.000

Agis

FAŠISTIČKA TAMNICA U PORTLONGONE

nu slavu. Talijanske tamnice gore su nego u ikooj drugoj zemlji. U Italiji i ne misle na nekoje reforme in tamnicama. Postupak sa kažnjenicima služi na ruglo svakoj civilizaciji. Nedovoljna hrana (svaki dan jedanput dnevno tanjur juhe, a u jutro mad kruha), prijavost i blato v tamničkim celijama i samicama, svi prozori zakovani daskama, koje ne propuštaju ni svjetlo ni uduh, neprestana služba, koju određuje obolje tamnica po svojoj volji i simpatijama. Ove odredbe su ubitice, bez smilovanja, a izvršenje leži u rukama neškolovanih, fašizmom razdraženih ljudi, koji u vječnom sruhu za kruh, moraju biti uvjereni, da kažnjenik kriminalni ili politički, ne zaslužuje čovječnost ni samlost. Najgorje je onima, koji su osudjeni na samicu i sjede u novoj tamnici, gdje se može smjestiti 300 kažnjenika. U uskim polumračnim samicama sjede kažnjenici po čitav dan zatvoreni, ovde vrše nuždu, ovde i spavaju. Svaki dan mogu samo jedan sat na zrak da se osyeže, nikada nemaju dozvolu za razgovor i ne daje im se nikakav rad. Medju njima imade mnogo analfabeta, koji nemaju mogućnosti da se rastresu čitanjem. Ova kaznna je rasfinirano polaganu umorstvo. Kroz bušu na vratima celija vidi sam ovesretnike, kako leže ispruženi na daskama, sate i sate, besposleni, nepomični, izmedju sivih kamenih stijena u svojim sivim vrečastim odijelima, mrtvaci koji dišu.

Svi politički kažnjenici u Portolongonu podvrgnuti su posebnim odredbama, koje se provadaju naročito okrutnošću. Do njih ne smije doprijeti nijedna riječ, nijedan znak iz vanjskog svijeta, vlastite knjige i vlastite novine zabranjene su. Namještenici ih mrze i ne daju im nikakvih olakšica. Njihove celije podijeljene su izmedju kriminalaca, tako da je svaki međusobni saobraćaj isključen. Razlika, koja postoji izmedju kriminalnih i političkih kažnjenika u gotovim svim zemljama svijeta, u Italiji ne postoji. Ovi politički kažnjenici, ljudi od istaknute, odvjetnici, novinari, liječnici, inženjeri, profesori, zastupnici, radnici i seljaci koji su i nepobjedivi. Oni podnaju svoje muke i nešto sumnju. Ovdje trebaju samo srčanosti i držkost. »Kapetan od Kopenicke nije bez razloga gotovo poslovična figura u Italiji. Već tjedan dana traje moje dobrovoljno zatočenje. Nervozan sam.

— Oprostite, za koje poduzeće radite?

— Za Specijalni Tribunal...

Antifašista Dino Montanari, koji je preobučen sad kao svećenik, sad kao radnik, mitioner ili visoki činovnik propovodao čitatavu Italiju i ispitao čitatav fašistički sistem, — posjetio je i glasovitu tamnicu u Portolongonu, gdje gnijiju i mnogi naši sunarodnjaci osudjeni od Specijalnog Tribunala. On piše:

Uzncmireno očekujem papire, koji će mi omogućiti ulaz u tamnicu Portolongona, gdje se nalaze mnogi drugovi. Prerušavam se u činovnika Ministarstva unutrašnjih djela, čija je kontrolna posjeta najavljenja antičitim dokumentima. Pismeni upit neće izći iz upravne zgrade, a ja moram stići prije nego upadne u oči izostapan odgovora. Takve kontrole su međutim tako česte, da je jedva vjerovatno, da bi bilo nešto sumnivo. Ovdje trebaju samo srčanosti i držkost. »Kapetan od Kopenicke nije bez razloga gotovo poslovična figura u Italiji. Već tjedan dana traje moje dobrovoljno zatočenje. Nervozan sam.

I napokon...

Sve sam obavio. I sreća je što se sve ovako sviršilo. Put od Rima do Portolongona produžio se u vječnost. Kod ukrcavanju u Piombinu prisustvovao je mome odlasku jedan karabinerski časnik. Na daleko se vide visoke peći, gdje rade ljudi, koji su najbolji u radničkoj klasi Italije. U Portolongonu očekujemo kod iskrcavanja direktora kaznionice sa odvratno ljubeznom uslužnošću. Ovakve kontrole mogu biti neugodne po njega. Njegovu karijeru zavisi o raspolaženju kontrolora. Naravno, obično se radi kod takvih službenih posjetova o praznoj formalnosti, koja se sa obje strane što prije objavi i svršava sa dobrim doručkom u zgradu uprave.

Portolongona je malen gradić, na otoku Elbi. Nova tamnica leži odmah pored stare nadvojvodine Toscanе. Kroz staru španjolsku kapiju ulazim u zavod. U obje tamnici nalazi se 600 kažnjenika. U novoj tamnici sjede kažnjenici osudjeni na samicu.

Tamnica u Portolongoni je najpoznatija u Italiji. Ima i drugih strašnih uza: San Stefano, Mastio di Voltera šire svoju žalobu.

PRETEČA VLADIMIRA GORTANA

Ljetna noć: 2. augusta 1896. Mali Lošinj. Nekoliko mladih ljudi idu ulicom pjevajući neke rodoljubne ili lekake bi se danas reklo »romantične« hrvatske pjesme. Ujedrad ih zaustaviše redari maloselskih, talijanskih optina i naredi jednome izmedju njih, da ih slijedi u zatvor. Mladiti ih upita: Zašto? Još nije pravo ni dorekao, i dvojica ga redara svezaše. Potom stadoše da ga guraju napred. On se oltinuo, veleći, da je mornar i da mora sjutradan da krene s brodom. Redari otkrješe: — Uhapšen si, jer si pjevao hrvatski! A sada, ako ti je draga glava, vježavaj talijansk! On, razumije se, nije htio o tome ni da čuje, te jedan od redara uze da udara po njemu mačem tako ljuto, dok se mlađi ne sruši na ile. Na to onaj drugi redar izvuče mač iz klorice i — probode ga. Još su po njemu tukli, i pošto su ga ovdvukli jedno stotinu metara napred i vidjeli, da je mrtav, pohitao u društvo »Unione«, ondašnje leglo naših krvnih neprijatelja, i iskaže, što se dogodilo. Taj »junački« čin pozdravio zeleni lovci palom junaku. Do vijeka će se zato k njemu vrataći rodoljubne misli kao laste u proljeće.

Krivo čine onome vremenu oni, koji ga smatraju proželim nekom limunadnom romantičkom! Stari borce iz onih dana mogli bi posvjedočiti, da je i u ono doba svaki naš javni radnik u Istri nosio glavu u torbi, da su kreševa bila na dnevnoj redu, tako da su ponekad naši prvi ljudi bili prinudjeni da mire uzrujane duhove, da bacaju vodu u val, da im se ne reče, da u zavjetrinu gledaju, kako drugi gube glave. Imala je predratna Istra svojih mučenika — imala je svoga — Oktavija Ostrmana.

USPUT

Izmedju jugoslovenskog naroda s jedne i italijanskog i madžarskog naroda s druge strane, doklegod ta tri naroda po svom kolektivnom karakteru budu ono što su, izmedju ta dva politička fronta ne će nikada doći ni do intimne saradnje, ni do iskrenog prijateljstva. To zato, što je kolektivni karakter jugoslovenskog naroda potpuno suprot onima italijanskog i madžarskog, koji su u bliskom karakternom srodstvu.

Naprotiv, ma koliko oprečnosti raznih interesa, streljenja i shvatanja postoje u današnjici izmedju njemačkog i bugarskog naroda s jedne, a jugoslovenskog, čehoslovačkog, poljskog i ruskog naroda s druge strane, sasvim je izvjesno, da će izmedju dve grupacije naroda u bližoj ili daljio budućnosti doći i do trajne intimne saradnje i do iskrenog prijateljstva; a to zato, što su njihovi odnosni kolektivni karakteri u svojoj osnovi srodnji

NAŠA PROPAGANDA

JULIJSKA KRAJINA V SLIKI IN BESEDI
Org. jug. emigrantov v Trbovljah je priredila v soboto dne 18 t. m. javno predavanje z zgornjim naslovom. Predaval je naš tovarš Vekoslav Figar iz Ljubljane, ki je v emigrantskih vrstah prizan in cenjen predavatelj. S svojo prepričevalno besedo le tolmačil občinstvu (ki pa ni bilo tako številno, kot bi bilo spričo zanimivosti predavanja pričakovati) krasne slike, ki so prikazovale lepoto naših izgubljenih krajev. Tudi Golgota našega trpljenja nam je pokazal in občinstvo je bilo hvaležno predavatelju, ki je znal obdržati napetost zanimalja s svojo živo besedo do konca. Če tudi le bilo predavanje precej dolgo. Saj nam je tudi pokazal nad sto lepih slik. (o-i-e)

PREDAVANJA O NAŠEM ODNOŠU PRAVMA ANTIFAŠIZMU.

Naš saradnik Dragovan Šepić odražao je 16. i 17. o. m. u Ljubljani dva predavanja »O antifašističkoj koncentraciji u Parizu i našem manjinskem pitanju«.

Predavanje, koje je održao 16. o. m. u društву »Tabor« bilo je saslušano sa velikim interesom od brojnih članova tega društva.

17. o. m. održao je Šepić predavanje o antifašizmu i manjinama u »Starešinskoj družini primorskih akademikov«. Na predavanju, koje je bilo održano u prostorijama Hotel Slamniča, bili su prisutni najaktivniji članovi našeg pokreta u Ljubljani.

Predavač je ukratko prikazao talijanske opozicione stranke i historijat Antifašističke koncentracije u Parizu, potanje je analizirao mišljenja antifašističkih prvaka o problemu naše manjine pod Italijom a zau-

stavio se pogotovo na razgovoru koje je on imao sa prof. Salveminijem obzidom na pitanje Jugoslovena u Italiji, koji odaje najjasnije mišljenje antifašističke Italije o nama. Predavač je zatim govorio o rješenju našeg pitanja, o potrebi češćeg kontakta sa protivnicima fašizma i istaknuo važnost jednog programa za naš pokret. Iza ovog uspjelog predavanja razvila se dulja debata u kojoj su sudjelovali dr. Birsa, dr. Cermelj, dr. Furlan i ostali.

PREDAVANJE »O ISTRI JUČER DANAS I SUTRA« — U SARAJEVU

Naše mlado i agilno društvo »Gortan — Bazovica«, koje je nedavno osnovano u Sarajevu počelo je da provodi propagandnu akciju, pa je tako dne 9. o. m. priredilo prvo javno predavanje. Predaval je društveni predsjednik Franjo Benčić. Pred punom salonom »Narodnog univerziteta«, često aplaudiran govorio je o temi »Istra jučer, danas i sutra«.

PREDAVANJE O KUMIČIĆU U LJUBLJANSKOJ »SOČI«

U nedjelju dne 19. o. m. priredila je ljubljanska »Soča« predavanje u prostorijama kod »Leva«. Govorio je prof. Josip Bačić o našem velikom istarskom romanopisu Eugenu Kumičiću. Predavanje je bilo vrlo dobro posjećeno i s interesom saslušano. Poslije predavanja pjevalo je oktet pjevačkog društva »Hugolin Sattner«.

PREDAVANJE »NAŠI BRATJE IN MEJE U MARIBORU«

U nedjelju 19. o. m. priredila su mariborska emigrantska društva predavanje (u Narodnem domu) pod naslovom »Naši bratje in meje«. Predaval je student iz Ljubljane Iskra.

PREDAVANJE O SLAVENSKOM KARAKTERU ISTRE U PETRINJI

Prof. Nikola Žic, koji je nedavno u zagrebačkom Pučkom sveučilištu održao predavanje o slavenskom karakteru Istre (opširno izneseno u našem listu) bio je pozvan, da to predavanje održi i u Petrinji. I tamo je predavanje imalo veliki uspjeh.

OTROŠKA PRIREDITEV »TABORA« V LJUBLJANI.

Nedeljska prireditev Podmladka dramskega odseka društva »Tabor«, ki se je vršila v dvorani »Delavske Zbornice« v Ljubljani, je prav lepo izpadla.

Sicer je bil program v poslednjem trenutku okrnjen radi nepredvedenih zaprek in sta bili dve točki nadomeščeni z nastopom mandolinistov in solistke, vendar je bila te prireditev izključno otroška.

Mali Ivo Kogoj je nastupil z deklamacijo Mare Lamutove: »Pesem izgnancev« tako dovršeno in lepo, kot od takega otroka ni bilo pričakovati. Tudi vse ostale deklamacije so bile dobre, dobra oba prizora. »Padel si in »Vila z Učke gore«. Omombe vredne so lepe istriske narodne noše v katerih so naši malčki nastopili.

Da je prireditev tako dobro izpadla je zasluga načelnika dram. odseka tov. Figarja, ki se res požrtvovalno in vztrajno trudi z našim naraščajem.

Po prirediti so bili otroci primerno postreženi, na kar so bile predvajane sklopitične slike naših krajev in naših mučenikov s primerno razlagom za naše male. Kako smo imeli priliko videti, obeta naš naraščaj še mnogo lepega.

»TABOR« U RADIU.

9. aprila od 3—4 h bo pel v radiu pevski zbor »Tabora«. —:-:-

DOKUMENTI

GRANICA BALKANSKOG POLUOTOKA NA SOČI

Neki istaknuti geografi, a naročito Norbert Krebs, profesor geografije na univerzitetu u Berlinu, smatraju da severna granica Balkanskog poluotoka ide Savom do Siska, zatim rijekom Kupom do Osilnice, sela na gornjem toku Kupe, a odala ravnom linijom preko kršnih brda do riječkog zaliva.

Prema drugom mišljenju, koje zastupa poznati njemački naučenjak Alfred Filipsen, prof. geografije na univerzitetu u Bonu, sjeverozapadna granica Balkanskog poluotoka ide od Siska uz Savu sve do Ljubljane, a odala granicom između Dinarskih Planina i Alpa do Soče i zapadno niz Soču do tršćanskog zaliva.

NAŠA KULTURNA KRONIKA

KNJIGA DRA ČERMELJA O TESLI

Ljubljansko »Jutro« v daljšem poročilu piše:

»Prof. dr. Lavo Čermelj, ki je spisal knjigo o sodobnih fizikalnih problemih »Materija i energija«, dalje »Ljudsko astronomijo« in druge naravoslovne spise, je slovensko poučno književnost obogatil z novo knjigo: »Nikola Tesla in razvoj elektrotehnike«. Pisec je spravil za slovenski kulturni krog to, kar za srbskohrvatskega, za tuji svet inž. Bokšan: pokazal je Nikolo Teslo v vsej njegovi človeški in znanstveni veličini. Njegov spis ima to prednost, da je bil pripravljen za mladino — kaupak ne za tako, ki je o elektrici povsem nepoučena. Čermeljev spis ima potemtakem poljudni značaj, in sicer v onem smislu, ki je edino pravilen: da razloži neke probleme in pojave takim, ki že imajo o predmeti minimum znanja in da jih s preprostimi pripomočki pripelje do širših razgledov in globljih pogledov. Zato po njegovi knjigi ne bo sega samo mladina, marveč jo bo s pridom prečital tudi odrasel čitatelj, če si hoče osvežiti, odnosno izpolniti znanje o električni. Literaturę te vrste imamo celo Slovenci vedno več. Po zelo poučni in lepo napisani knjigi dr. Milana Vidmarja smo sedaj dobili krajše, snovno bolj omejeno delo dra Čermelja. Obenem z monografijo o Tesli je dobil slovenski čitatelj kar kratek uvod v elektrotehniko.«

NJEMACKA MONOGRAFIJA O STJEPANU KONZULU ISTRANINU

Rimokatolički vikar dr. Zimmermann iz Železnog (Eisenstadt), napisao je na temelju nove arhivalne gradje zanimljivu raspravu (životopis) Stjepana Konzula Istranina, o kojem su od Hrvata pisali I. Kukuljević u knjizi »Glasoviti Hrvati«, F. Bučar »Povijest hrvatske protestantske književnosti za reformaciju« i A. Fekonja (Sloven 1886). Za raspravu dra Zimmermanna o spomenutom hrvatskom popu glagoljašu, za koju je autor dr. J. Mati (Graz) dao bibliografske podatke, vlada u naučnim krugovima velik interes.

USPJEH KARLA RUPELA U ZAGREBU.

Dne 9. o. m. priredio je Karlo Rupe, mladi violinisti virtuozi, naš zemljak iz Trsta, koncert u Zagrebu. Taj odlično posjećeni koncerat vrlo je dobro uspio i Rupe je dobio priznanje čitave zagrebačke kritike, koja je inače dosta stroga. Zagrebačke »Novosti« pisale su naprimjer među ostalim i ovo:

Medju jugoslovenskim umjetnicima na violinu ide Karla Rupe, koji djeluje u Ljubljani, bez sumnje istaknuto mjesto. On vlasti odlično svojim instrumentom i kao solidan, u svem dotjeran tehničar i kao vrstan interpretator. Njegov je ton mekan, ljubak i zaobljen, ako i ne doseže one impozantne veličine, koju poznamo od drugih velikih majstora ovamo i koja bi u danim momentima bila potrebna. Svirka mu je čista, izbrušena, od neposredne ljepote. U interpretaciji, koja je oplemenjena jednom očito velikom muzičkom kulturom, polaže važnost na izražajnost, pjevnost i plastičnost melodijske fraze. Tu dolazi i ona čista ljepota njegovog umiljavajućeg tona

potpuno do izražaja. Rupe nije majstori velikih linija, ali za to tim jači i izražajniji u malim formama, više lirske nastrojena, smirena natura.

GOLOUHOVA »KRIZA« U ZAGREBU.

Radnički kazališni dilettanti prikazali su u Zagrebu u dvorani Music-Halla dramu »Kriza«, koju je napisao slovenski socijalni pisac Rudolf Golouh, naš »primorski rojak« iz Trsta. O drami i piscu govorio je poznati publicista dr. Mirko Kus Nikolajev, a govorio je i sam Golouh. Kritika je bila povoljna.

NAŠI U »LJUBLJANSKOM ZVONU.«

U februarjskom »Ljubljanskog Zvona« objavljaju svoje radove slijedeći naši pisi: Ivo Brnčić opširan eseji o Miroslavu Krleži, France Bevk zastupan je prozom »Obraz u medaljonu«, Alojz Gradnik objavljuje neke prevode lirike, Andrej Budal piše jednu književnu kritiku. O Alojzu Gradniku, povodom njegove antologije »Svetle sestre«, piše kritiku B. Borko.

IZVEDBA DRAME »ZA NAŠU GRUDU« U SISKU.

Dilettanti Istarskog akademskog kluba u Zagrebu primili su poziv od »Jadranske Straže« u Sisku da na njezinu priredbi u subotu 1. aprila izvedu poznatu dramu »Za našu grudu«, koja je u zagrebačkom Malom kazalištu dvaput prikazivana s velikim uspjehom. Kako se stvari povoljno razvijaju, sigurno je da će doći do ovog gostovanja u Sisku. Na taj način će Istarski akademski klub, poslije Krka, opet jednom proširiti svoj djejokrug izvan Zagreba.

GLEDALIŠKA PRIREDITEV »SOČE« V CELJU.

Člani celiske »Soče« bodo uprizorili v nedeljo 26. t. m. ob 16. v Narodnem domu burku »Vražja misel« v režiji g. Cirila Veluščaka.

KULTURWEHR. NE IZHAJA VEC

Iz Berlina poročajo, da je tamkaj prenehalo izbjati manjinska revija »Kulturwehr«. Revija je bila glasilo v Nemčiji živečih manjšin: Lužiških Srbov, Litvancev, Dancev Poljakov in Frizev. Glasilo je bilo privatna last grofa Stanislava Scerakovsky-a, ki je bil znan kot bogat veleposetenik v vzhodni Prusiji. »Kulturwehr« je izhajal mesečno, zadnje časa pa je četrtno, no, dokler nì izdajatelja kriza zajela v svoj vrtinec.

POTPUNA GIMNAZIJA U KRKU.

U prijedlogu novog finansijskog zakona ovlašćuje se ministar prosvete da državnu četverorazrednu gimnaziju u Krku pretvori u potpuno osmorazrednu gimnaziju s tim, da izdržavanje postojećih viših razreda pada na teret državnog budžeta.

Ig. Breznikar

Trgovina kave i caja — Vlastita elektropriziona i elektromlin za mljevenje

ZAGREB, ILICA BROJ 65

Telefon 7657

L. LEGIŠA:

SLOVANI NA APENINU

(Nadaljevanje)

II.

Sicer je prišel nov dotok, a to pot iz čisto drugačnih razlogov in tudi usmeril se je drugam. Novi naseljenici so bili po večini pribjegnici pred Turki, ki so začeli podirati stare in trhle balkanske države. Nevarnost je bila tudi za Italijo, da ne bi posegli s svojo državo roko tudi čez more, zato so se jim Aragonci, ki so tedaj vladali v kraljestvu obeh Sicilij, dobirkali in si dali po Dubrovčanih skrbno poročati o dogodkin na Balkanu. Iz ogroženih krajev so zbezale trume Slovanov in Albancev, teh posebno veliko. Okoli 1. 1419. je ustavnilo večje število kraj Castrum S. Viti de Scavis ob Trontu. Januarja 1451. so prijedali v Recanati v Markah Albanci in mestni svet je ukrenil, radi njihove zlobnosti, kakor piše poročilo, ki ga je poleg ostalih, ki se tičajo tudi Slovanov, izpisal in v italijansčino prevedel pesnik Leopoldi, da se vsi popisajo in si v enem mesecu poštejo delo, ali pa izselijo, razem rokodelcev in hlapcev, ki so bili v službi domaćinov. V sledenih letih so prihajali novi begunci, in ker je bila nevarnost, da ne bi prinesli s seboj kuge, so mestni očetje določili, da ne morejo sprejeti novih Slovanov in Albancov in da je treba izgnati vse tiste, ki so prišli od božiča 1453. sem. Pregovoredali so jih, da se ne smejo vmešavati v nikakršne opravke mestnih bratovščin. Da bi se izognili bolezni, je veliki svet gospodov, starešin in zbor dvestotih iz ljudstva 1479. izdal proglaš, da ne sme nihče sprejeti nikakega priseljenca in globu je presegala deset libar za došleca. Kdor pa je sprejel so ga še po vrhu še 4 krat nategovali z vrvjo. Junija, ko se je zaradi vročine bolezen zelo širila, so predlagali, naj se zbere zunaj mesta kraj, kakor bi odnašali obolele Slovane in Albance in naj se postavi straža in določili skrbniki, ki naj pridno preizkujejo po mestu in naznamajo. Skupščina se je odločila za gostišče sv. Lucije in ustavnila se je tudi lekarna z dišavami, ki je izdajala potrebno na občinske stroške. Spričo novih domnevani so

sklenili, da bo v primeru okuženja albanska bratovščina stregla in pokopavala Albance. Slovane slovanska, obe pa Italijane Za svojo skrb so hoteli imeti tudi plačilo.

Kaj je bilo z nadaljnjo usodo teh ljudi, ni znano. Kar je rešil Leopardi, ni samo dokaz, kako se je tedanj Evropa plašila črne smrti, da celo begunec, ki so pripluli v zimskem času, ni dovoljevala nasebiti in jih kaznovala marveč tudi, da je tudi ta emigracija imela primerno omiku (mojstri) in da so morali biti zelo podjetni, če so se začeli utikati v opravke mestnih družbi in imeli tudi svoje, ki so jih domaćini izrabili.

Recanati je razmeroma visoko proti severu, zato je čisto možno, da so pribjegnici zadržali tudi ob druge kraje vzdolj obale. L. 1461. je privredil albanski vojvoda Ivan Gazuoli 60 Slovanov v pomoč kralju Ferdinandu. Naselili so jih v Castelluccera degli Schiavi v Kapitanatih. V tem času so bili tudi v Ginestri degli Schiavi v okraju S. Bartolomeo in Galdu, (Benevento). Kralj Ferdinand je l. 1488. daroval privilegije Slovanom v Brindisiju, kjer se je do danes ohranila Contrada degli Schiavi. V Vastu (Abruzzi) je l. 1522. bilo petdeset slovanskih družin z duhovnikom. Ker je kuga v Molisah pretekel razredila prebivalstvo, je l. 1562. naselil komendant Jeruzalemškega reda don Antonio Pelletto v Acquavivu Collecrocce ljudi iz Dalmacije, enako v S. Felice in Montemirtru. Bili pa so tudi drugod. Zakaj še 1591. so živeli v Monte Malu blizu gore Ariano in tačas je bilo v okrožju Larino (Molise) več naselj: Montelongo, Castellunio degli Schiavi, Colonia, del Montevagano, Ropalta, S. Biase, Cervitello, Acquaviva, S. Filice, del Montemirtru, Taverna, Casale del Petaccio, Vasto

MISLI

Bog je donosac i izvršio većih i neumitnih zakona božanskih.

Po odredbama tih zakona stvorena je vasiona i po njima su upravljeni celokupan život, sve sile i svi odnosi u njoj.

Kolektivni život, to je večita borba, večita akcija i reakcija, večito kretanje i večito menjanje forme večito jedne suštine.

Individualni život, to je poprište besprekide snage suprotnih snaga u njemu, od njegovog rođenja do njegove smrti, koja znači samo nastavak starog života u novoj formi.

U svakoj borbi, koja se zameće sukobom suprotnih polova, vrednost ili snagu dualističkog sistema, (na kome počivaju vasioina, snage, odnosi i život u njoj), pobeda je osigurana onoj strani, na kojoj je prevlast. Samo u borbi, u kojoj se sukobljuju moralne snage sa nemoralnima, krajnjim, kolektivnim pobedama uvek je osigurana saveznica Morala, kao najjače snage i najveće vrednosti u životu čovečanstva.

Sve što je Bog stvorio, sve je dobro i sve je u službi Dobrog Cilja.

Od rezultata ljudske aktivnosti, dobro je sve ono, što je učinjeno dobrom slobodnom voljom, individualnom ili kolektivnom.

Zla u užem smislu ima samo u rezultatu ljudske aktivnosti pokretane slobodnom zlom voljom, ukoliko ta aktivnost dolazi u sukob sa principima i odredbama Moralnog Zakona, odnosno ukoliko vrednost savest ljudsku.

Zla u užem smislu samo su zato tu, da bi odredbe Zakona Pravde našle svoju primenu i ova čovečanstvo nateralo u borbu za vaspitanje individualne i kolektivne volje, odnosno na savesno vršenje moralnih dužnosti vezanih sa službom Dobrom Cilju.

Opasnosti i štete od elementarnih nepogoda, životinske aktivnosti i raznih bolesti i nedrača, kao i opasnosti i štete od ljudske aktivnosti pokretane neslobodnom voljom, to su samo zla u štem smislu, nužna zla.

Da nužna zla nalaze svoj razlog postojanja u kategoričkoj nuždi, koja se nameće u cilju, da bi se izazvala reakcija zdravog razuma i čiste savesti ljudske, individualne i kolektivne, i čovečanstvo nateralo na traženje, pronašlak i primenu leka protiv zla uopšte.

Svaki novi pronašlak leka protiv zla znači napredovanje u kulturnoj evoluciji, a na stazi većnoga progrusa, koji nedostatno teži privlačivo, ali nedostatno savršenstvu Božu.

Zla, koja su u opreći sa moralom, samo su zato tu, da bi protiv sebe izazvala reakciju dobra i u zamenutoj borbi podlegla; da bi bila savladana, nemilosrdno pregašena i najzad u svom korenu satrvena, kako bi vrednost i snaga pobeđeničkog dobra sa lešine oborenoga zla što više odskočila.

Svaka presudna borba između dobra i zla, kao pola moralnog i pola nemoralnog, prolazi kroz sve one faze, kroz koje prolazi i borba dnevne svetlosti sa noćnim mrakom, u razdoblju od zore do izlaska sunca.

Od časa svoje pobjede nad zlom, dobro nastavlja da se sopstvenim snagama penje ka svom zenitu, — (kao i sunce od svoga izlaska do podneva) — gde njegova veličina, vrednost i korist dolaze do punog izražaja, da bi zatim postepeno, slabile i najzad kao islužene nestale; (kao i dana što nestaje, kad mu određeni vek prode i noć zahvat, da bi o određenom roku svoje mesto ustupila novom danu, pa se takova smena do u beskonačnost ponavljala).

Zestina i vek svake pojedine borbe između zla i dobra, individualne i kolektivne, zavisi od količine i jačine suprotnih snaga angažovanih u toj borbi, pozitivnih s jedne i negativnih s druge strane.

Kad su grupe suprotnih snaga srazmerne, jake i složene, borba biva šestoka i duga; kad su u nesrazmeri ili slabe i rasparane, borba biva blaža i kraćeg veka.

Kao što svaki pojedini život prevaljuje putanjem sličnu onoj, koju prevaljuje sunce od svog izlaska do zalaska, (putanjem duži ili kraća, već prema zdravlju i otpornoj snazi nosioca odnosnog života), sličnu putanju prevaljuje i svaka ideja-vodilja, kao straža kolektivnih (ili individualnih) težnji i napora, ustremljena svome krajnjem cilju; ostvarenju kolektivnog (ili individualnog) idealu.

Kad je kolektivni ideal pozitivni pol, koji privlači struju moralnih stremljenja, njegovo je ostvarenje neumitno i trajne vrednosti. Kad je kolektivni ideal negativni pol, koji privlači nemoralna stremljenja, njegovo ostvarenje nema izgleda, dok su svi eventualno postignuti uspjesi bez stvarne vrednosti i kratkog veka.

DR. IVO MOGOROVIC

U posljednjem broju »Istre« u feljtonu »O karakteru« urukla se greška, koja kvara značenje čitave jedne rečenice. Umesto »solutions karaktera« treba da bude »revolutionary karaktera«.

GLASOVI ŠTAMPE

DOBAR ODGOVOR MUSSOLINIJA U AMERIČKOJ ŠTAMPI

Oštećenje par venecijanskih lavova u Trogiru izrabila je talijanska propaganda do najvišeg stepena, osobito u štampi Srednjih Država, pred neupućenom američkom javnosti. Treba priznati da im je to lako bilo, bez ustuka . . .

U očnjivanju Jugoslavije istupio je i sam gosp. Mussolini sa punim svojim imenom u Hearstovoj štampi, koja mu je uviđek na službu protiv Jugoslavije.

Cikaška »Hrvatska«, izdanje od 16. februara, donosi odgovor g. Mussoliniju na engleskom jeziku iz pera g. V. S. Vlahovića, vrijednog urednika časopisa »Zora a Istrian Word« (»Zora i Istarska Riječ«), koji na engleskom jeziku informira američku javnost o nasilima koja snose Jugoslaveni u Julijskoj krajini. Odgovor g. Vlahovića nosi naslov »Ovi čini se odražaju na talijansku »kulturnu«, a sadržaj odgovora je slijedeći:

»Na uredničkoj stranici »New York American« (Hearstovog), nedjeljno izdanje od 15. Januara, ugledao je svjetlo članak iz pera Benita Mussolinija, zloduha svih narodnih manjina pod talijanskom dominacijom. U ovom članku se napada i žigože Jugoslavene kao barbare radi oštećenja nekoliko lavova Sv. Marka u Trogiru u Dalmaciji. Mussolini kaže da, ma kako inače stvari stojale, kulturne i historijske ostatke treba pustiti na miru. Samo bari i su kadri počiniti onakova djela, kaže il Duce. Mi čemo sada odgovoriti ovom velikom »zaštitniku« i »borcu« kulture, citiranjem nekoih činjenica iz jedne interpellacije Dra. Angjelinovića upravljene ministru spoljnih poslova, Dr. Jevtiću.«

Gosp. Vlahović sada navodi pod devet tačaka vandalizme koje počinile fašisti na njemačkim spomenicima u Tirolu i Trstu, pak nastavlja:

IZ NAŠE ZGODOVINE

KOZLOV ROB

Naša zemlja hrani mnogo zgodovinskih spominov. Većinoma so ti za nas žalostni. Iz vseh zija groza in smrt — a iz njih gleda tudi želja in borba naših očetov po svobodi. Danes, kot niko poprej, je zato potrebno, da pogledamo v našo zgodovino in jo primerjamo z današnjimi težkimi dnevi naše zemlje. Iz vsega nam odmeva le eno: Zidovi nasilista so se zrušili, borba za pravico je ostala in zmagovala.

Naj posnamemo iz mladinskega lista »Naš rod«, zgodovinsko sličico Cirila Drekonje o »Kozlovem robu«:

Razvaline srednjeveških gradova niso veseli priče naše preteklosti. Strto gledajo z gričev in hribov v doline. Na njih leži pečat vseh strahot, vsega gorila, katerega so bili deležni naši pradedi. Trdo kamenje nalikuje trdim srcem graščinskih gospodarjev in njihovih pomagáčev. Otemela barva zidin prispolabila smrt in njen grozo. Debela surova zidovja spominjajo na težki čas, v katerem ni bilo mehkega čuvstva in usmiljenja.

Dolga stoletja so gradovi pisali trpljenje in smrt siromakom tlačanom; čas jo je zapisal tudi njim. Kamenje se kruši in pada v globine, kjer so bile nekdaj leče. Zidovi se sesedajo v družbo okostnjakov in svetega prahu naših očetov. Vse mine. Noč mine, minula je tema stoletij; človek ostane, človek v boju za prostost in pravico.

Tolmin, v medrečju Soče in Tolminke. Iznad trga se dviga hribček z lepo okroglasto kopo, Danes ga ljudstvo imenuje Grad, nekdaj ga je imenovalo Kozlov rob (rob = skala). Zgodovina pravi, da le bil na tem hribu sezidan najbrž že v času, ko so gospodarili tod Franki. Grad je moral

»Ovo je samo nekoliko spomenika velikog njemačkog naroda koje uništiše odgovorni faktori fašističke Italije. I niko se nije usudjivao protestirati niti dizati galamu koju diže il Duce, jer je par bijednih venecijanskih lavova u Trogiru ostalo bez repa. Skrivate se iza kamenog lava jedne stare i pokojne države, koja je pravila robe od našega naroda, i osjećati se toliko uvrijedjen radi jednog nevažnog incidenta, nepristoji ni najmanje ovom »velikom« vodjiji fašističke Italije, jer postoji neoporeciva činjenica, da je on znao, i da zna danas, za svaki čin koji se zbiva u zarobljenim njemačkim i slavenskim zemljama. Zaključujući, zapitati ćemo »kulturnog« Benita Mussolina: Tko je uništil spomenik slovenskem pjesniku Prešernu u Postojni i po čijem nalogu? Tko je uništil spomenik kompozitoru Volariću u Kobariću i po čijem nalogu? Tko je zapalio i porušio slavenske narodne domove u Trstu, Pazinu, Sv. Ivanu i Barkovlju i po čijem nalogu? Tko je naredio da se zatvori 546 škola, u kojima se učilo hrvatski i slovenski jezik? Tko je uništil 617 slovenskih i hrvatskih zadružnih u Julijskoj krajini? Tko je uništil drugih 117 gospodarskih ustanova? Tko je raspustio jugosloveni zadružni saveze? Tko je naredio mijenjanje slavenskih u talijanska prezimena? Tko je zabranio narodu da govoriti svojim jezikom? Tko je zabranio jugosloveni narodu da se i Bogu moliti u svome ležu?

Ovo je naš odgovor g. Mussoliniju, koji sadrži same činjenice, a ne prazne fraze. Vlastodržci fašističke Italije odgovorni su za sva stradanja Slavena i Nijemaca pod Italijom. Rad, svih ovih razloga stvoreno je novo Kosovo, nametnuta dužnost svim Jugoslavenima da nezapuste proganjenu braću i da jednog dana učine kraj njihovom stradanju.«

bili zgrajen vsekakor že v precej zgodnji dobi srednjega veka. Naj ga je zidal kdorkoli, resnica je, da je trpeško in tlačenilo prigradbi naše ljudstvo.

V lepi legi pod gradom je pričela rasti naselbina, Tolmin. Na varnem kraju v dolini so si ogleski patrijarhi dali sezidati letni dvor. To je se pospešilo rast naselbine.

Za srednji vek si ne moremo misliti bolj naravne trdnjave kot je bio Kozlov rob.

Tu se je torej razvilo središče tolminske deželice. Gospodarje je menjala večkrat. Ogleški patrijarhi in gorški grofi so se bojevali zanjo in si je izmenoma lastili. Vojne so prinašale ljudstvu gorie in smrt. Poieg desetine in tlate deželnim gospodarjem je moralno ljudstvo dajati davke tudi čedadskemu kapitolu. Revna gorata pokraljina je bila preobložena z dajatvami.

Leta 1511 je zdivjal po naših krajih hud potres, ki je močno poškodoval tudi grad na Kozlovem robu. Gradu niso več popravili. Odslej je razpadal. Mah je prerasel ruševine. Drevesa so se strnila nad njimi. Tako so se zbrali sledovi težke preteklosti. Le v jeseni, ko odpade listje, se počažejo vrhu hriba ostanki zidovja.

Spomin na strahote tistih dñi, ko je Kozlov rob še stal, je še vedno živ med ljudstvom. Od rodu do rodu gre glas o globokih ječah, o trpinčenju revnega in nemočnega človeka, o tlaki in vseh križih, ki so bili deležni te dobe.

Danes gleda ljudstvo hrib in ruševine vse drugače kot nekdaj. Debelo zidovje je razpadlo, minila je oblast trde srednjeveške pести. rod je ostal. V tej resnici je vera. Minulo bo tudi gorje, ki je prišlo sedaj; rod bo ostal in se rešil v svobodo.

OBLJETNICA SMRTI DRA MATKA LAGINJE

KOMEMORATIVNI SASTANAK ISTARSKE OMLADINE

Povodom treće obljetnice smrti dra Matka Laginje, 18. III. održala je Omladinska sekcija društva »Istra« izvanredni sastanak, koji je u prvom svom dijelu bio posvećen uspomeni nezaboravnog »oca Istre«

Sastanak, koji je bio dobro posjećen, većinom od omladine, otvoren je pročelnici sekcije Vidmar naglašujući značenje komemoracije i razloge, radi kojih istarska omladina komemorira dra Laginju. Iza njega je učitelj g. Iskra predavao o životu i radu dra Laginje, ističući veličinu i zasluge pokoljnika za naš narod u Istri. Predavač g. Iskra popratio je svoje predavanje na nekim mjestima uspomenama na Laginjinu ličnost u kojima je ilustrirao par važnijih zgoda vezanih o Laginju iz doba njegova djelovanja u Istri. Poslije toga je Ante Rojnić održao krači govor u kojem je podvukao glavne značajke Laginjine ličnosti i njegova rada. Predavač se naročito osvrnuo na Laginjin rad u mladim danima. Na koncu je prisutnima prikazan film sa sprovođa Matka Laginje prije tri godine u Zagrebu.

Osim omladine, ovom komemorativnom sastanku prisustvovali su i članovi uže pokonjikove rodbine, nekoliko odbornika društva »Istra«, Jugoslavenske matice i dr.

Isti dan prije podne odslužene su u crkvi sv. Marka zadušnice. Na taj je način,

NOVI ODBOR OMLADINSKE SEKCIJE DRUŠTVA »ISTRA«

Na izvanrednom sastanku omladinske sekcije društva »Istra« održanom u subotu 18. III. u društvenim prostorijama, poslije Laginjine komemoracije riješljavana su organizacijska pitanja sekcije. Glavna točka dnevnog reda bio je izbor novog odbora.

jer su neki članovi izabrani na izvanrednom sastanku 12. XI. 1932. podnijeli svoju ostavku. Pročelnik Vidmar održao je najprije govor u kojem je izložio prilike unutar sekcije i društva »Istra«, poslije čega su podnešeni tajnički i blagajnički izvještaji. Za pročelnika je ponovno izabran Josip Vidmar, a osim njega ušli su u odbor: Donizeti, Lipušček, Edo Kocijančić, Zvonimir Prodan, Joško Udovič i Danilo Race. U nadzornom su odboru: Žrial, Terpin i Tanković. Kao prva zadaća novom odboru nameđe se dužnost da probudi i podigne interes brojnjeg članstva za ciljeve sekcije

NOVE PROSTORIJE DRUŠTVA »GORAN BAZOVICA« U SARAJEVU

Naše novo društvo u Sarajevu »Goran Bazovica« preselilo se u nove prostorije u Mis Irbinu ulici 2. I

JELKA PL. VRANJCANY-DOBROVINOVIC

Veliki dobrotvor Jugoslavenske Matice
Prva godišnica smrti.

Dne 24 marta 1932. preselila se je u vječnost dobra patriotkinja i velika dobročiniteljica bijednih i nevoljnih, gospodja Jelka pl. Vranyczany Dobrinovic.

Blaga je pokojnica volila vanredno našu Istru. Dokaz je tome njezin zapis u pismenoj oporuci, koji glasi:

»Družbi sv. Cirila i Metoda za Istru, ima se razumevati nakon što su nam Talijani oteli diplomatskim putem Istru našu, njenu naslednicu u Zagrebu Jugoslavensku Maticu, iznos od pet hiljada dinara.«

Ovršiteljem oporuke imenovala je gosp. Dra. Ivo Packa, kr. sudbenog vijećnika u Zagrebu, koji je još prošle godine potpuno isplatio Jugoslavenskoj Matici u Zagrebu ovaj zapis, da njime najbitnijim istarskim patnici ublaži trpljenje.

Tim

LAŽ FAŠISTIČKE ŽITNE BITKE

U starom je vijeku Neron zapalio Rim, da bi se inspirisao »ljeputom« požara. Mussolini je preuzeo pjesničku liru od Nera i pjeva nad razvalinama »nove« Italije...

Apeninsko poluostrvo nikad nije bilo bogato zemljistom koje bi bilo prikladno za kultiviranje pšenice. Poznato je, da su još stari Rimljani bili prisiljeni da za ishranu pučanstva poluostrva dovažaju žito, pogotovo samu pšenicu iz svojih zlatnih kolonija. Tijekom stoljeća prilike se nisu u tom pravcu popravile, već samo pogoršale. Današnja Italija nužno je upućena na inostrana tržišta, bilo to ruskia ili američka, madžarska ili rumunjska.

Jos predratne vlade, uocivši ovu činjenicu, nastojale su da povećaju domaću proizvodnju, kako bi što manje ovisne od inostranstva. Bili su postignuti lijepi rezultati, no još uvek ne takvi da bi se moglo sanjati o potpunoj emancipaciji od inostranstva.

Mussolini se ponudio da će, raznim mjerama, postići taj veliki cilj. I u toj nadi, bolje rečeno vjeri, najavio je u jednom velikom govoru 30. jula 1925. »battaglia del grano«, koja će oslobođiti talijanski narod od robovanja »tudjinskom hlebom«, pozavši talijanske zemljoradnike da se vrate svojim zemljama, »jer će talijanska zemljoradnja poći u susret epohi velikog sjaja«.

Da vidimo koliko je to odgovaralo istini.

Uvoz pšenice:

kvintala

1900—1914 godišnje, (medija)	11,990.000
1921—1925 (prije nego što je počela »battaglia«)	23,900.000
1926—1927 (nakon »battaglie«)	20,640.000

Producija pšenice:

ukupno proizvodnja (medija) iznosi je 35.8 mil. kvintala; proizvodnja po hektaru 7.9 kvintala;

1904—1914 ukupna proizvodnja (medija) 49 milijuna kvintala; proizvodnja po hektaru 10.4 kvintala;

1925—1932 ukupna proizvodnja (medija) sa novim granicama države 63 milijuna kvintala, proizvodnja po hektaru 13 kvintala.

Valja uzeti u obzir da je površina zasijane zemlje otako je otpočela »battaglia« povećana za 250.000 hektara; godine 1931 povećanje je iznosilo 8% (4,952.000 hektara prema 4,630.000 u 1921—1925 godini).

Napredovanje povećanja kultiviranog zemljista je, kako vidimo, konstantno, vidi se da je takva tendencija postojala još i prije rata, sve do danas, a bez nekih vještackih sredstava i mjera.

Sjajna epoha koju je pomozno nudio Duce izgleda malo drukčije, nego što se govori. Talijanska zemljoradnja nalazi se u teškoj krizi, koja datera od revalutacije lire, dakle od 1927., ova se očituje u ogromnim dugovima (cca 10 miliarda), u velikim porezima (poresko opterećenje iznosi cca 34%), u 50% sniženju nadnica zemljoradničkih radnika, u stotinama hiljada neupostelih zemljoradnika-nadnica.

»Battaglia« se vodi punih sedam godina, a da nije pokazala očekivanih rezultata. Italija se nije oslobođila robovanja tudjinskom hlebom, a, isporude li se sadašnje prilike s predratnim, izlazi da je danas situacija još gora. Od ukupne potrebe uvoz pšenice 1910 do 1914 pretstavlja je 21.5%, a danas 25.5%.

Istina je, rezultat »battaglie« je taj, da se iz inostranstva uvezlo pšenice 3 milijuna kvintala manje na godinu ali isto tako stoji činjenica, da je kroz to vrijeme uvoz kukuruza povećan točno za 3.2 milijuna kvintala.

Dnevna fašistička stampa, kad glorificuje rezultate 7-godišnje »battaglie« propušta da iznese ovu činjenicu. Ona mudro šuti, baš kao što se realne činjenice zvanično naduvavaju, pogotovo kad se radi o statistikama. Kako da to prelazi svaku mjeru i tada se mora demantovati. U službenom komunikatu od 6. augusta 1927 izričito se ističe, da se kod procjenjivanja žetve pretjeruje.

Tako na pr. za žetvu od 1926 god., koja je donijela 60 milijuna kvintala, Mussolini je rekao, da je to prva velika pobjeda, a kasnije se moralo priznati da se pogriješilo za punih 5 milijuna kvintala. (Mortara u »Prospettive Economiche«).

Kao opravdanje »battaglia« fašistički prvari ističu rekordan uspjeh žetve od 1932. Te je godine žetva donijela 75 milijuna kvintala pšenice, što bi znacilo, da je samo u jednoj godini proizvodnja bila jača za 7 milijuna kvintala.

Zvanični podaci iz onih zemalja, koje su bogate pšenicom, dokazuju, da je žetva bila rekordna u svim tim zemljama. Evo statističkih dokaza:

	Milijuni kvintala
Fran- ceska	Spa- nija
Ita- lija	
Žetva 1931	73
	36
	68
Žetva 1932	90
	49
Bogatije u %	23
	34
	10

Sumnjam, da će iko biti tako naijan pa ustvrditi, da se rezultati ove bogate žetve mogu pripisati politici dotičnih zemalja, a nadje li se i takav, tad će valjda uviditi da je u tom slučaju politika demokratske Francuske i Španije isto toliko doprinijela koliko i talijanski fašizam.

Kao daljnji, a možda i najteži dokaz, ne samo neuspjeha »battaglia«, već i njihovih štetnosti, neka posluže cifre koje pokazuju koliko su stajale te »battaglie«.

Talijanska vlada, u svrhu favoriziranja kulture tla i njene intenzifikacije, povisila je uvoznu carinu na pšenici, iako ju je isti režim 1924 ukinuo, na 75 lira po kvintalu. To znači na 20 milijuna godišnjeg uvoza, milijardu i pol.

Povrh toga nastupilo je i povišenje cijene pšenice u zemlji. Ista stoji u zemlji oko 110 lira t. j. za 30—40 posto više od svjetskih cijena.

Na proizvodnji, koja se kreće u visini oko 8 miliarda lira, pretstavlja to razliku od nekih 2 i po milijarde lira!

Zbrojivši: 1 i po milijardu od uvoznih carina, 2 i po milijarde na povišenoj cijeni, dobije se 4 milijarde.

»Battaglia del grano«, koja je počela 1925., iako nije talijanski narod oslobođen robovanja tudjinskom hlebom, stajala je konzumente u zemlji 3 do 4 milijarde lira na godinu.

Može li se to smatrati uspjehom? I to onako grandioznim kakvim ga prikazuju talijanski vlastodršci i njihova stampa?

Potpuno osiromašjeli talijanski narod »dalekovidnom i realnom politikom, doveđen je na to, da mora danas, u vrijeme kad proživljuje najteže časove, plaćati kruh skuplje nego što ga je plaćao ikad ranije.

WILSON VJEŠAN „IN EFFIGIE“

Medju raznim sjećanjima, što nam ih izazivaju desetgodišnjica oslobođenja Sušaka zamjerno mjesto zauzimaju i one slavne riječke harlekinade. Na Rijeci zvali su ih »feste, »cortege«. U samoj stvari bile su to glupe »karnevalade«, često i vrlo neukusne. Jedna nam je osobito ostala u pameti, jer je mnogo naličila povorkama, što su ih naši mornari vidjeli kod urođenika na otočju Samom, u Pacifiku.

Bilo je u početku maja 1919., poslije onog čuvenog Wilsonovog manifesta, kojim je Talijanima osporio svako pravo na Rijeku kao i na dio Istre. Talijani da pomahnu. U raznim gradovima priredjene su bučne demonstracije protiv Amerike i Wilsona. Jedna takva insceniranja je i na Rijeci. Djecu, brojni regnici, talijanski vojnici i riječki aneksionisti, u svemu oko 2000 glava, poredali su se u povorku i uz ropotanje gomilarske glazbe uputili se prema Guvernerovu palatu. Na čelu povorce, okružen ruljom zeleniša, koji su na sebi imali natpise: »Italia o morte!« — tiao je neki čupavac noseti na sohama Wilsonovu sliku. Neki su se grohotom smijali, drugi su se užasno derali vičući: »Abasso Wilson!« (Izgovorili su: Wilson budući da rodjeni Rijecanin ne može jedno takvo ime da izgovori sa jedno samo i).

Protiv Wilsona demonstriralo se i u kazalištu. Jedne večeri davala se opera »Andrea Chenier«. Kad je pjevač zapjevao onu: »Quel furfante di... svi tadašnji aneksionisti upadose: ... Wilson... Ta duhovita upadica morala se nekoliko puta ponoviti, a aneksionisti bi je bez prekida popraćali: »Morte! Crepi Wilson! i sve tako. Zatim su između čina pojavio no pozornici poznati huščac Pedrazzi i nazvao Wilsona: Capo dei Pellirossi. I ta duhovitost poprćena je mahnutim pljeskom.

Karikature o Wilsonu dolazile su iz Milana i širile se po Rijeci. Jedna je od tih karikatura bila tako nepristojna, da je neki francuski časnik idući Korzom izrazio svoje negodovanje sa: »C'est une cochonnerie!« Nato ga okruži rulja, što se okupila oko »Giovine Fiume« i bila bi ga dotukla da mu nije u pravi čas pritekao u pomoći drugi jedan francuski časnik. Od talijanskih karabinjera, koji — kako vele »Primorske Novine« od onoga dana — »ima na Sušaku više negoli naranača — nigrde nijednoga.«

Odmah poslije sloma prekrstili su bili Hotel Deak u Hotel Wilson. Niye potrajalo dugo, te oni od Hotela Wilson stvorile Hotel Orlando, a poslo je i taj njihov ministar pao u nemlost, skinuše mu ime, i na njegovo mjesto pričekli drugu ploču s natpisom: Testa di ferro...

I sve tako redom... (B. S.)

DOKUMENTI

PIO IX O TALIJANSKOJ NACIONALNOJ IDEJI.

Glasoviti njemački političar i diplomata knez Bülow napisao je u svojim »Memoarima«, u 4. knjizi na strani 325—326, među ostalim i ovo:

»Od mog prijatelja kneza Franz Ahremberga, dok smo zajedno radili kod Zemaljskog suda u Metzu, čuo sam da mu je stric, grof Friedrich Merode, papinski ministar rata od 1860—1864 jednom prilikom povjerljivo ispričao sljedeći dogodaj, karakterističan obzirom na odnose između Crkve i države: Pius IX.,iza čije stolice je stajao Merode, primio je nekog njemačkog grofa, katolika. Ovaj se papi žalio za sve jade, koje je moral podnijeti Crkva radi ujedinjenja Italije. Papa ga je pozorno slušao i tu i tamo mu povladjivao. Kad je njemački grof bio milostivo otpušten, papa Pius IX., zaboravivši da se grof Merode još nalazi iza njega, redi svom dvoraniku, Talijanu, koji je stajao kraj njega:

»QUESTO BESTIONE TEDESCO NON CAPISCE LA GRANDEZZA E LA BELLEZZA DELL'IDEA NAZIONALE ITALIANA.«

(Ova njemačka životinja ne shvaća veličinu i ljepotu talijanske nacionalne ideje).

Iz ovih i sličnih Ahrembergovih pričanja razabrao sam već davnio prije nego li sam došao u Rim, da su odnosi između Kurije i nove Italije kud i kamo komplikirani, nego li što to može jedan Talijan shvatiti.

Vi sigurno niste medju onima,

koji neplaćanjem preplate upropastavaju naš list?

OBĆI ZBOR DRUŠTVA »TRST-GORICA-REKA. V SKOPLJU.

Prosvetno in podporno društvo »Trst-Gorica-Reka« u Skoplju vabi vse svoje člane na 2. redni obči zbor, kateri se bo vršil u nedelju dne 2. aprila 1933 ob 10 uru predpoldne u restoraciju hotela »Pariz«, Kralja Petra ulica, s sledećim dnevnim redom: 1) Pozdrav predsednika 2) Volitev dvele overotvrateljev zapisnika 3) Čitanje zapisnika 4) Poročilo tajnika, blagajnika in nadzornega odbora 5) Podelitev apsolutrija 6) Volitev novega odbora 7) Slučajnost. — Za slučaj nesklepnosti se vrši obči zbor u istem prostoru dne 9. aprila ob 10 uru predpoldne in to ob vsaki udežbi. — Odbor.

Zlato polnino pero
od Din 50.— dalje
dijaška peresa
od Din 35.— dalje
Popravljiva peresa
vseh znakom:

A. PRELOG
LJUBLJANA — MARIJIN TRG
(vogal Wolfsova)

GRBOVI JUGOSLAVIJE

Grana nauke, koju je nažalost naša generacija jako занемara je heraldika, poznajanje grbova. Malo ih je, koji umiju da čitaju, bogato izražajni jezik grbova, njihovu povjesnu, kulturnu i geografsku vezu. Jugoslavensko društvo Kava Hag stečlo je sebi stoga izdanjem zbirke grbova naše zemlje veliku zaslugu. Djelo je daleko iznad nivoa sličnih reklamnih publikacija. Marke grbova (256 na broju) su umjetnički i heraldički besprikorne, izrađene s poletom u crtežu i ukrasima u bojama. Tako je svaka pojedina marka sama za sebe vrijedan i zanimljiv predmet. Osobitu vrijednost imaju grbovi za školsku nastavu, u povijesti, zemljopisu i crtanju. U nacionalnom odgoju mladeži oni su izvrsno sredstvo poduke u poznavanju domovine. Za dostojno čuvanje mlasca služi album od 72 strane, koji sadržaje historijski i heraldički opis grbova. U izvedbi ove dijela saradjivali su Emilijs Laszowski, ravnatelj Državnoga arhiva u Zagrebu, koji je napisao heraldički tekst, nadalje prof. dr. Rudolf Horvat, Zagreb, koji je pridonio povijesne podatke. Crteži su od heraldičke slike Viore Bojničić-Zamola. Kako nam je saopćeno, može svaki album (bez maraka) da primi od Kave Haga d. d., Zagreb, Kaptol 10, uz reklamnu cijenu od Din 25.—. Grbovi su besplatno učvršćeni u pakete kave Haga. Skole i zbirke mogu iznimno povući kompletan album (zajedno s markama).

U FOND „ISTRE“

Ova rubrika nastavlja se i ove godine pod devizom:
»Da bi »Istra« izlazila svakog tjedna redovito u normalnom formatu.« Bilježimo ova nova imena plemenitih darovatelja:
Matković Eugen, Split . . . Din 50.— Ujević Tugomil, Senta . . . Din 10.— Flego H. Franjo, Divulje . . . Din 16.50— Delavsko potp. in prosv. društvo »Tabor«, Ljubljana . . . Din 100.— Ivan Kravos, Maribor .